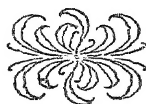
జడకుచ్చులు

జడకుచ్చులు

కర్త:

రాయప్రోలు సుబ్బారావు

వెల ౧-౦-౦

బెజవాడ; ఆంధ్రగ్రంథాలయ ముద్రాక్షరశాల (లిమిటెడ్) యందు
క. కోదండరామయ్యగారిచే ముద్రింపబడియె.
౧౯౨౫.

ఆలపాడుగులఁ
ప్రాణపయస్సు
గురియ
శాలిభూముల
ధాన్య మంజరులు
మెరయ
జాతిపూవుల స్వచ్ఛంద సౌరభములుక
పరపు మీయాంధ్రజగతి సువర్ణవృష్టి.

సువర్ణవృష్టి.

విజ్ఞప్తి

ఇందలి పద్యములు పలుపత్రికలనుండి యేరికొం
టిని. ఆంధ్రభారతి, గ్రంథాలయసర్వస్వములు అందు
ముఖ్యములు. ఏతత్పత్రికాధిపతుల ఇయ్యకోలున కెం
తయుఁ గృతజ్ఞుఁడను. చేర్పఁదలచిన మఱికొన్నిపద్య
ములు విస్మృతి గహనముపాలై దొరికినవికావు. రసి
కులకిం దేవియేని రుచించినఁ గృతకృత్యుఁడను.

—గ్రంథకర్త.

కం॥ పాయలు పాయలుగా విడి

పోయిన నా తెనుఁగుకన్నెముంగురులకు వే

ణీ యోగ్యాభరణముగా

నీయెడ జడకుచ్చు లల్లి యిచ్చితిఁ బ్రీతిన్.

జన్మభూమి

ఏ దేశమేగినా ♦ ఎందుకాలిడిన
ఏపీఠ మెక్కినా ♦ యెవ రెదురయిన
పొగడరా నీతల్లి ♦ భూమి భారతిని
నిలుపరా నీజాతి ♦ నిండుగర్వమ్ము
లేదురా యిటువంటి ♦ భూదేవి యెందు
లేరురా మనవంటి ♦ ధీరు లింకెందు.

ఏపూర్వపుణ్యమో ♦ ఏయోగబలమొ!
జనియించినాడ వీ ♦ స్వర్గలోకమున
ఏమంచిపూవులన్ ♦ ప్రేమించినావో!
నినుమోచె నీతల్లి ♦ కనకగర్భమున.

సూర్యుని వెలుతురు ♦ సోకునందాక
ఓడల జెండాలు ♦ ఆడునందాక
నరుడు ప్రాణాలతో ♦ నడుచునందాక
అందాకగల యీయ ♦ నంత భూతలిని
మనభూమివంటి క ♦ మ్మని భూమిలేదు.

తమతపస్సులు ఋషుల్ ♦ ధారబోయంగ
చండవీర్యము శూర ♦ చంద్రు లర్పింప

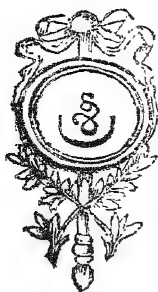
రాగదుగ్ధము భక్తి ♦ రాజు లీయఁగ
భావసూత్రము కవి ♦ బాంధవు లల్ల

దిక్కుల కెగఁదన్ను ♦ తేజంబు వెలుఁగ
జగముల నూగించు ♦ మగతనం బెగఁడు.
రాలు పూవులుఁజేయు ♦ రాగాలు సాగ
సౌందర్య మొగఁబోయు ♦ సాహిత్య మొప్ప

వెలిగిన దీదివ్య ♦ విశ్వంబు పుత్రి!
దీపించె నీపుణ్య ♦ దేశంబు పుత్రి!

అవమాన మేలరా! ♦ అనుమాన మేల!
భారతపుత్రుఁడనంచు ♦ భక్తితోఁ బలుక!

తమ్ముడా!

శ్రీలు పొంగిన ♦ జీవగడ్డయి
పాలు పాఱిన ♦ భాగ్యసీమయి
వ్రాలినది యీ ♦ భరతవర్షము
భక్తిపాడర తమ్ముడా!

౨ వేదశాఖలు ♦ వెలసె నిచ్చట
ఆదికావ్యం ♦ బలరె నిచ్చట
బాదరాయణ ♦ పరమఋషులకు
పాదు సుమ్మిది తమ్ముడా!

౩ విపిన బంధుర ♦ వృక్ష వాటిక
ఉపనిషన్మధు ♦ వొలికె నిచ్చట
విపులతత్త్వము ♦ విస్తరించిన
విశ్వమణి యిదె తమ్ముడా!

౪ సూత్రయుగముల ♦ శుద్ధవాసన
క్షాత్రయుగముల ♦ చండ శౌర్యము
చిత్రదాస్యము ♦ చే చరిత్రల
చెఱిగిపోవుర తమ్ముడా!

౫ మేలికిన్నెర ♦ మేళవించీ
రాలు కరుగగ ♦ రాగమెత్తీ
పాలతీయని ♦ బాల భారత
పదము పాడర తమ్ముడా!

౬ నవరసమ్ములు ♦ నాట్యమాడగ
చివురుపలుకులు ♦ చెవుల విందుగ
కవితలల్లిన ♦ కాంత హృదయుల
గారవింపర తమ్ముడా!

౭ దేశగర్వము ♦ దీప్తి చెందగ
దేశచరితము ♦ తేజరిల్లగ
దేశ మరసిన ♦ ధీరపురుషుల
తెలిసి పాడర తమ్ముడా!

౮ పాండవేయుల ♦ పదునుకత్తులు
మండి మెఱసిన ♦ మహిత రణకథ
కండగల చి ♦ క్కని తెనుంగుల.
కలిపి పాడర తమ్ముడా!

౯ లోక మంతకు ♦ కాక బెట్టిన
కాకతీయుల ♦ కదన పాండితి
చికిపోవని ♦ చేవమాటల
చేర్చి పాడర తమ్ముడా!

౧౦ తుంగభద్రా ♦ భంగములతో
పొంగి నింగిని ♦ పొడచి త్రుళ్ళి
భంగపడని తె ♦ నుంగు నాథుల
పాటబాడర తమ్ముడా!

౧౧ పసుపుకొంగుల ♦ ముసుగు లెడలగ
కొసలు తీర్చిన ♦ కోరకత్తుల
కసరిపోరిన ♦ గండు యోధుల
పదము బాడగ తమ్ముడా!

ఆంధ్రమాత

శా. శ్రీలింపొందగ యావదాంధ్ర జనమా♦తృత్వమ్ము దాల్చి నూత్న తే
జోలీలామృతమూని, దద్బలవదా♦త్మైక్యంబునన్ తావకో
ద్వేల ప్రాక్తన కీర్తిగీతముల న♦ర్థింబాడు నీపుత్ర పు
త్రీలోకమ్మున కేమిదెల్పెదవు సం♦దేశంబు నాంధ్రావనీ !

శా. ఆశల్ కౌతుకపూర్ణచంద్రికలు పూ♦యం దామిస్రినాధ్వాంతనిశా
కాశమ్మున్ విడిపోవ, నూతనకళో♦త్కర్షాప్తిమై మాతృపూ
జాశోభల్ దయివారు నీశుభదినో♦త్సాహంబు నీక్షించి, నీ
యాశీర్వాదములిమ్ము పుత్రులకు సం♦బా! యాంధ్ర దేవీమణీ!

శా. తేటల్ దేరెడు కాంతిపూరముల ను♦ద్దీపించు ముత్యాల పు
ప్పేటల్ వోలె ద్వదీయకంఠమున శో♦భింపుల్ నిగారించు, చే
నాటన్ జీవనశోషణల్ గనని కృ♦ష్ణాగౌతమీ భద్రలన్
గాటంపుం దమిఁ ద్రావువారమిదె కాం♦క్షాక్షీరమాంధ్రావనీ!

శా. ఆ చాళుక్యనృపాలరత్నముల వి♦ఖ్యాతమ్మొంది, శ్రీకాకతి
క్ష్మాచక్రేశుల లాలనల్ వడసి, కృ♦ష్ణప్రాజ్యసామ్రాజ్య పీ
ఠీచంచజ్జయకన్యతో సరసగో♦ష్ఠిన్ బ్రొద్దుపోఁబుచ్చు, నీ
ప్రాచీనాభ్యుదయమ్ము నెన్నెదరు గ♦ర్వస్ఫూర్తి తల్లీ! సుతుల్

శా. ఉద్యన్మోహనమై, కుమారజన గ♦ర్వోద్రేకమై, యాత్రిలిం
గోద్యానాప్తమధూదయమ్ముగ నవీ♦నోత్సాహపున్ వేళ, నా

విద్యారణ్యయుగంధరాదుల యశో◆విశ్వమ్ము లగ్గించు, చీ
విద్యాస్నాతకు లౌనఁజేసెదవు, దే ◆ వీ! సంప్రసాదింపవే.

ఉ. జారిన దేశగౌరవముఁ ◆ జక్కఁగ సదిద్ది, మహాంధ్రమండలీ
భారము శ్లాఘనీయమనుగఁ◆బాలనఁ జేసిన మానరాష్ట్రిముల్
కూరిమినాసఁ జేయరు, తెలుఁ◆గుంబుడమిన్ గయిసేయరయ్య, దీ
భారతి నాంధ్రపుత్రులు! జ◆గజ్జనకస్త్రమె దృష్టినిల్పుచున్.

శా. ఉల్లాసమ్మున మాతృసేవ సయిపై ◆ సంభ్రాతలూగంగ నా
పల్లీ పక్కణ దిగ్దిగంతర తలీ ◆ పర్యంత వేంగీభువిన్
జల్లుండాంధ్రమహాద్యమప్రథమపూ◆జాపుష్పముల్ ప్రేమపుం
ద్రాళ్ళంగట్టుఁడు యావదాంధ్రజనసం◆తానమ్ము నా హైహితుల్.

సీ. రణరక్తబంధురా ◆ రుణమైన ఖడ్గతి
క్కన కత్తికడిగిన ◆ కదనభూమి ౧
అమృతాక్షరవికాస ◆ నుయిన యూ సుకవి పో
తన లేఖిని ప్రశాంతిఁ ◆ గనినచోటు ౨
భాషాకుమారిక ◆ బ్రపుఁబొండ్లియైన
కృష్ణరాజ్యము వెలిం ◆ గినతలమ్ము ౩
నానావిదేశనా ◆ కానీక విపులాశ్ర
యంబైనగేవురా ◆ పఱినతావుర

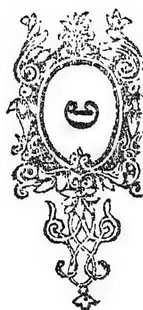
౧. పాతేటిరెడ్డు, ౨. ఒంటిమిట్ట, ౩. విద్యానగరము, ౪. బాపట్లసమీపపు మోటుపల్లి.

గీ. పాడయి శిలావశిష్టమై ◆ ప్రాప్తకాల
మనుభవించుచు, నుండియు ◆ నక్కటకట!
బ్రతికిచెడ్డయాంధ్రుల పూర్వ ◆ వైభవంబు
చాటెడిని నాలకింపుము ◆ శాంతమతులు!

మ. కలదాంధ్రోద్యమవల్లికాకుసుమ రే◆ఖామాలికాకాంతి తుం
దిలశోభాంకురపుంజముల్ భరతమా◆తృస్ఫీతిచూడామణిన్
కలితచ్ఛాయల నందగింపఁగల భా◆గ్యంబింక, నీసాంగమం
గళకళ్యాణముఁ బాడఁబుత్రికలె వే◆డ్కన్ వత్తురా నాఁటికిన్.

శా. సంతోషింపగదమ్మ! యాంధ్రజననీ! ◆ సారస్వతస్నానవి
శ్రాంతిప్రీతుల, నీదుపుత్రకుల, దీ◆క్షాబద్ధులఁజూచి ని
శ్చింతన్ సోదరులారా! భూజననిఁ బూ◆జింపుండు బ్రహ్మార్పణో
దంతవ్యక్తిమనోబలమ్మున దథా◆స్తంచున్ ఋషుల్ పల్కఁగన్

ప్రబోధము

(అ)మరావతీపట్ట ◆ ణమున బౌద్ధులు విశ్వ
విద్యాలయములు స్థా ◆ పించునాఁడు
ఓరుగల్లున రాజ ◆ వీరలాంఛనము గాఁ
బలుశస్త్రశాలలు ◆ నిలుపునాఁడు
విద్యానగర రాజ ◆ వీధులఁ గవితకు
పెండ్లిపందిళ్ళు క ◆ ప్పించునాఁడు
పాట్నూరికి సమీప ◆ మున నాంధ్రసామ్రాజ్య
దిగ్జయస్తంభ మె ◆ త్తించునాఁడు

గీ. ఆంధ్రసంతతికే మహి ◆ తాభిమాన
దివ్యదీక్షాసుఖస్ఫూర్తి ◆ తీవరించె
నా మహావేశ మర్థించి ◆ యాంధ్రులార!
చల్లుఁ డాంధ్రలోకమున న ◆ క్షతలు నేఁడు॥

సీ. తనగీతి యుఅవజా ◆ తిని పాటకులనుగా
దిద్ది వర్ధిల్లిన ◆ తెనుఁగువాణి
తనపోటులు విరోధి ◆ తండంబులకు సహిం
పనివిగా మెరసిన ◆ తెనుఁగుకత్తి
తనయందములు ప్రాంత ◆ జనుల కభిరుచి వా
సన నేర్ప నలరిన ◆ తెనుఁగురేఖ
తనవేణికలు వసుం ◆ ధరను సస్యశ్యామ
లను జేయఁ జెలఁగిన ◆ తెనుఁగుభూమి

గీ. అస్మదార్ద్రమనోవీథి ◆ నావహింప
జ్ఞప్తి కెలయించుచున్నాడ! ◆ చావలేదు
చావలేదు ఆంధ్రులమహో ◆ జ్జ్వలచరిత్ర
హృదయములు చీల్చిచదువుఁడో ◆ సదయులార!

సీ. కృష్ణాతరంగ పం ◆ క్తిఁ త్రోక్కఁ త్రుళ్ళింత
నాంధ్రనౌకలు నాట్య ◆ మాడునాఁడు
ఇంటింట దేశి సా ◆ హిత్యదీపములతో
నాంధ్రతేజస్సు రా ◆ పాడునాఁడు
సుకుమారశిల్పవ ◆ స్తు ప్రపంచమునందు
నాంధ్రనైపుణి పంత ◆ మాడునాఁడు
సమదసేనావ్యూహ ◆ జయపతాకల క్రింద
నాంధ్రపౌరుషము చెం ◆ డాడునాడు

గీ॥ చూచి, సంతోషమున తల ◆ లూఁచి, గర్వ
మూచి, ఆంధ్రపుత్రీపుత్రు ◆ లందఁగలరు
శాంతి, నందారలేదు వి ◆ శ్రాంతి మనకు
కంకణావిసర్జనల కిది ◆ కాలమగునె॥

పుస్తకము

ండాఱఁబాఱు న ♦ ఖండగోదావరి
దాగిన చాళుక్య ♦ నాగరికత,
పాడైన పెనుకోట ♦ గోడల దీర్ఘుఁణి
ప్రబువోవు కాకతి ♦ ప్రాభవమ్ము
పల్లెపదాల జీ ♦ వమునిల్పికొన్న ప
ల్నాటివీరుల రక్త ♦ నాళపటిమ,
కడలేకయేడ్చు తుం ♦ గాభద్ర కెరటాల
మఱఁగిన ప్రాజ్యసా ♦ మ్రాజ్యభరము

తే. గీ. హృదయములువిన పలుకక ♦ చదువుజెప్పు
పుస్తకతపస్విని తెలుంగు ♦ పూలపొదల
నిలిచి సేవాశుకమ్ములఁ ♦ బిలిచిపిలిచి
స్థిరత పాడించుగాత జా ♦ తీయగీతి॥

సీ. ఆచారమునకు దా ♦ స్యముఁజేయుచును వంట
యిల్లుదాటఁగలేని ♦ యిందుముఖుల,
ఉదయాస్తమయములు ♦ నొడలిచెమ్మటఁదీసి
క్షేత్రసేవలుజేయు ♦ సేద్యగాండ్ర,
బ్రతికినన్నాళ్ళు తీ ♦ అనికస్తి, రెక్కలు
విఱిచిజీవించెడు ♦ పేదజనుల,
అక్షరపంక్తులె ♦ యరయరాదనుచు, దు
ర్గతులఁద్రోసిన చెప్ప ♦ రానివాండ్ర,

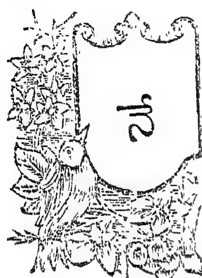
తే. గీ. పూలతో నిండి కమ్మద ◆ నాలు చిమ్ము
పుస్తకనికుంజపుంజాళి ◆ పొంతఁ బిలిచి
"నా జనము, నాదు దేశ" మ ◆ నంగఁ జాలు
ఇంత జ్ఞానభిక్షాదాన ◆ మిమ్ము తల్లి!

సీ. ఆంధ్రులశిల్ప వి ◆ న్యాసంబు చూపించు
కలిమిగోపురముల ◆ గలదలంచు
ఆంధ్రనాగరిక క ◆ ళ్యాణచిహ్నములైన
గానసాహిత్యముల్ ◆ గలవటంచు
ఆంధ్రభాగ్యమ్ము మో ◆ యగ గౌతమీకృష్ణ
దరులను నావలు ◆ దిరిగెననుచు
ఆంధ్రవీరులకు స్వ ◆ ర్గాతిథ్యమిచ్చి పా
టలు పాడిన యుగమ్ము ◆ కలదటంచు

తే. గీ. చెప్పియొప్పించు పుస్తక ◆ శ్రీకుమారి
యొందగింపఁగఁ గల యాల ◆ యములుగట్టుఁ
డాంధ్రదేశమునం దెల్ల ◆ నాంధ్రపుత్రు
లాప్తమానవసంఘ సే ◆ వానురక్తి॥

వసంతము

[శ్రీ రవీంద్రనాథ ఠాకూరు విరచితము.]

ను వచ్చానమ్మ ♦ నేనువచ్చానె
ఆలసింపకరారె ♦ యాడుకొందాము.

* * *

ఏడాది తొలికాఁగి ♦ లెచటదాచారె?
నా పూలపల్లకీ ♦ నేపొంత నిడిరె?
తేనె వసంతాల ♦ తీర్థమ్ములాడి
పసుపుకోకలు పిరుం ♦ దసియాడ దాల్చి

నేను వచ్చానమ్మ ♦ నేను వచ్చానె
ఆలసింపకరారె ♦ యాడుకొందాము.

వేకువే వికసించు ♦ వేసాలమొల్ల!
ప్రొద్దుప్రొద్దునపూయు ♦ ముద్దైనరోజా!

మవ్వముల్ రువ్వేటి ♦ మధ్యాహ్నమల్లె!
అందాలుపిదికేటి ♦ సందెసంపంగి!
పరిమళం బెగబోయు ♦ పచ్చగోరంట!
పైరగాలికినవ్వు ♦ పడుచుగేదంగి!

నేను వచ్చానమ్మ ♦ నేను వచ్చానె
ఆలసింపకరారె ♦ ఆడుకొందాము.

* * *

చూచినా మోయి కు ♦ చ్చుల పూలరంగ!
నీముద్దురూపు వ ♦ న్నెలకో జెకాజ!
చిగురువాగా చెంగు ♦ లెగిరి జీరాడ!
పడుచు ప్రాయము తీవి ♦ పగిలిపోవంగ
తోపుచీరెల మూవి ♦ దాపలిదెశల
విరజాజిపండ్ళ ♦ వెలవలిపోదల
  నిన్ను జూచా మోయి ♦ నెఱజాణతునక!
  నీకు చిక్కా మోయి ♦ పోకిళ్ళపుట్ట!

* * *

ఎవ్వారే ననుబల్క ♦ రించేరు ఇచట
మురళివాయిస్తు నే ♦ పోవుచుండగను

* * *

మావికొమ్మను నేను ♦ మన్మథాకార!
నిలుపంజాలనిరక్తి ♦ నిన్ను పిల్చేను.
నిన్ను జూడకమున్నె ♦ నీదివ్యమూర్తి
నీపూతవాసనల్ ♦ రాపాడి నన్ను
నాచిత్తబలమెల్ల ♦ దోచెంగదోయి!
నాగర్వరాగంబు ♦ లాగెంగదోయి!
నిన్నె ఱుంగకముందె ♦ నిన్ను భావించి
ప్రేమించినానోయి ♦ బేలనై స్వామి!
  మావికొమ్మను నేను ♦ మన్మథాకార!
  నిలుపంజాలనిరక్తి ♦ నిన్ను పిల్చేను.

* * *

తొలిజాము చల్లగా ♦ తొలగినపిదప
ఆటపాటలరక్తి ♦ సోలసిన వెనుక
వీధిలోపల ధూళి ♦ వేడియెత్తంగ,
కడవల నీరాన ♦ కాకు లేగంగ,
వేసవి తలసూప ♦ నేసొక్కి సోలి
నిష్క్రమింతావేళ ♦ నిలుతురే మీరు?
ఎవ్వారే నను బల్క ♦ రించేరు ఇచట
మురళివాయిస్తు నే ♦ పోవుచుండగను.
నేను వస్తానోయి ♦ నేను వస్తాను
మొగ్గమల్లెను నేను ♦ మురిపాలమొలక!
నీయుత్తరీయంపు ♦ నీడబట్టికొని
నీకప్పురపుతమ్మ ♦ నిగ్గునందికొని
నీనిల్వుతిలకమ్ము ♦ లోన చెమ్మగిలి
నీరాగమాలలో ♦ దారమైపెనగి
వలపుతో కడదాక ♦ నిలిచియుంటాను
ఆసతో నందాక ♦ అంటియుంటాను.

* * *

సన్నజాజిని నేను ♦ సరసాలచైత్ర!
తేనెచిన్నాను నేను ♦ తీపారుపుత్ర!
నీ సిగపూలలో ♦ వాసనై యణగి
నీకంఠమాలలో ♦ రేకునై కలసి
పూలు రేకులుకూడి ♦ పోలుపారుదాక
తమ్మితూడునుగూడి ♦ తనివొందుదాక

నీ వాక్కు కర్థమై ♦ నే వెల్గుతాను
నీ చూపుహావనై ♦ నే నటిస్తాను.

* * *

ఎడబాట్లు కలిగేటి ♦ యెండకాలమున
ననుపీడక కృశించు ♦ ననరాణి యెవతె?
నా వేణువున కరు ♦ ణామృతగానాది
అప్పగింతలు పాడు ♦ నార్ద్రికాలమున
ఎల్లెడ కారాకు ♦ లల్లాడు వేళ
అంటియుంటా రెవ్వ ♦ రవుజు నాదండ.

* * *

గన్నేరు మొగ్గనే ♦ గరువాలగడ్డ!
నిన్ను మోహించాను ♦ నిండాను కూర్మి
నీదు కౌగిట నన్ను ♦ నిలువనిమ్మోయి
నీశయ్య నన్ను రా ♦ ణింపనిమ్మోయి
నీనవ్వు చల్వలో ♦ నాననిమ్మోయి
నీలాలనసుఖాన ♦ సోలనిమ్మోయి.
నేను వస్తానోయి ♦ నేను వస్తాను
వచ్చి నీవెనువెంట ♦ వలచియుంటాను.

* * *

మందారమును నేను ♦ మాధ్వీపిపాసి
నీదు వచ్చనిరూపు ♦ నేకోరినాను
ఏకిన్నెరస్వరాన ♦ ఎలుగెత్తి మమ్ము

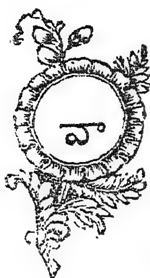
పిలిచితో ఆముద్దు ♦ పిలుపులోపలనె
కలదు నీదువియోగ ♦ గద్గదస్వరమె.
నేనెఱుంగుదునోయి ♦ నీరహస్యములు.

* * *

ఎందుకో ఆలస్య ♦ మెందుకో అలత
ఎందుకో సందేహ ♦ మెందుకో కొఱత
అందుకోవోయి! మో ♦ హనసూత్రధారి
నాప్రేమపూస లం ♦ దపుదండగట్టి.

శుక్తి

వాఙ్మయము మహాహ్లాదధింబడి ప్రాకులాడు
దహరహము నేను; శ్రాంతి విశ్రాంతిగాఁగ
తారకలు సూపిన దిశాపథంబుఁ బట్టి
రాగిణుల![1] కాళ్లయందెల రవళినెనసి.

*　　　*　　　*

నీరదములు నర్తించిన దారులంది
కాలఖేలన మొందెందుఁ గలయఁద్రిప్పి
నందు నందెల్లఁ బారవశ్యమునఁ బోదు
పరిమళము త్రిప్పు తుమ్మెదబాలలీల.

*　　　*　　　*

లేదులేదు నిర్బంధపాలిత పథంబు
నా సువర్ణతరణి కీ విలాసమణికి.

*　　　*　　　*

ఒక్కవీచిముంపఁగ మఱియొక్కవీచి
తేల్పఁగ, నగాధ పాతాళ తిమిరమొక్క
మాఁ అపారనభం బొక్కమాఱుఁజూతు
పగలురేలు పాటించెడి ప్రాణిపోల్కి.

*　　　*　　　*

కాటియుందలి ధూమాంధకారభరము,
పడకటింటి కర్పూర దీపపు మెఱుంగు,

---

1 గాన పక్షమందు రాగశబ్దము స్త్రీవాచకము

నొక్కగతిని నానావకు దిక్కుఁ దెలుపు
లేదు వ్యక్తికి ఛాయావిభేదమతము.

*　　　*　　　*

పోయిపోయి సంపాదింపనాయె నాకు,
ఒక్క శ్రావణ రజనీ వియోగవేళ
చినుకువన్నెల ముత్యపుఁ జిప్పయొకటి
తొలగిపోని తారకలె యిందులకు సాక్షి.

*　　　*　　　*

కడల కరడులు కరడులై వెడలుచుండె
మధుర జలధరపంక్తులు,—మాతృగర్భ
కుహరమునువీడు ప్రేమ పంక్తులవిధాన
ప్లోదమును రామణీయము నందఁ బ్రకృతి.

*　　　*　　　*

లసదుమఃకంఠధవళమాలలు గనఁబడె
నెలలబాలెంత స్తన్యధారలవిధాన,
భావరేఖయుఁ గుటిలకంపనముహూనె
సుప్తవిరహిణి భ్రూలతాక్షోభఁబోలి.

*　　　*　　　*

ఆమధురశక్తిహస్తము నందగింప
కడలియొడ్డెక్కితిని;—కాని గాననైతి

కలయ వెదకియు నందెందు దొఱుక నేను
డిగినసన్నపురేఖ వేమి దృగ్భ్రమంబొ?

*   *   *

తీరమునకు మాఱొడ్డి యుద్భిన్నములయి
క్షుభితకల్లోలగతిఁ గొట్టికొనెడి యలల
గాఢకోలాహలంబింత గానరాదు
మెత్తని యిసుకపడకల నొత్తిగిల్లి.

*   *   *

అతివిశాల, మతిస్నిగ్ధ, మతిమనోజ్ఞ
మయిన యాతీరసికతాపథాంచలమున,
ఒకనియడుగులజాడ, వేఱొకడువచ్చు
వఱకె నిలదు పారావారపాలనమున.

*   *   *

లేచిపడి నశించిన ప్రతివీచియందు
నుదయమందు వేఱొకనూత్న ముదితవీచి
చెఱఁగిపోయిన ప్రతిపాంథుచరణచిహ్న
ములను వేఱొకనికి శుద్ధతలముదొరకు.

*   *   *

ఆవిలాసము నాహ్లాదయము హరించె
రజనిసంధ్యాళికపాయ చిత్రమునుబోలె,

తిరుగుదింక, స్వచ్ఛందసుందరవిపంచి
కాలతావశమగు స్వరగతివిధాన.

* * *

ఏను దెచ్చిన మృదుశక్తిలోని జాతి
ముత్యములను లోకముముందుఁ బోయువాడ
హృద్యమై యొప్పువాసిని నేఁకొనుఁడు
అభిరుచికొలంది రౌద్రసౌమ్యముల నరసి.

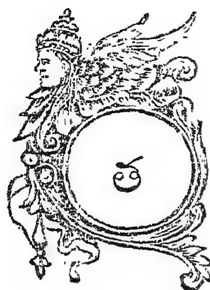
* * *

సొగసుహృదయము సుకుమార సుమముబోలె
చేతి కందించువాఁడ రసికజనులకు!
కంఠమాలల ధరియింత్రో గౌరవమున
రేకులనుజించి యవల పాఱేయునెంత్రో!

* * *

రుచిచకితమైన హృదయసరోజగర్భ
మందుఁ గందళించిన భావ మంద మొంది;
వాణియై యొప్పు వెలువడు వదనమందు
అపుడె సుకవికి స్వాధీనమయ్యెఁ గవిత.

వసంతవికాసము

౧

తరుణ కుసుమశిఖా సూత్రధారివగుచు
ముసురు లేఁతల భేదము లాదవనీక
నిఖిల తరుజగతికిని నందించినావు
సహృదయానందరాగ రంజనము చైత్ర!

౨

కలికికోయిల గొంతులో మొలకగీతి,
సోయగపుఁ బూలపొత్తులఁ దీయతేనె,
పోసితో యెప్పు డప్పుడే పులకరించె
నాహృదయశయ్య కవితోపగూహనమున.

3

కొమ్మ కొమ్మను, నాకు నాకున నలంది,
పూవు పూవునఁ, జివురు చివురునఁ జిందఁ
జిలికితివి నూత్నచైత్ర కాశ్మీరరుచులు
పుడమి నవకమ్మునకు వన్నెలిడ వసంత!

౪

మోళ్ళమోసెత్తు నిల మూలమూలలందు:
నందమొగఁబోయు చైత్రుని యాగడముల
కీడ్వఁబడి మేలిముసుఁ గింత యెత్తె గగన
భామ, తనకన్నెతపసెల్ల భంగపడఁగ.

౫

మోదమున మోజుపడి కుసుంభాంబరాల
మంగగించిన యువని నానందబద్ధ
నయనములఁ జూచి చూచి యున్మాదియయ్యె
మధుతపస్వి కింకేభావికథమొ నడవ?

౬

పొదలవాకిండ్లు తెఱచి యాపుష్పపుత్ర
కులకు, నూతనావిర్భావ కోమలాస్థ
రేఖ లెత్తించె స్వచ్ఛంద ప్రియుఁడు చైత్రు
డార్ద్రరాగాక్షతలు సల్లి యావనిమీఁద.

౭

ఏమిటికిఁ బొంచిపొంచి లాలించెదోయి!
బాళి బాల గులాబీల జాలిమాలి,
మొగములెత్తవు; లజ్జచే వలపుమొలక
దాటిరాలేక ఱెప్పల దాగులాగు.

౮

చక్కని నభంబు రంగులఁ బిక్కటిల్లె
నిండుజవ్వని యరుణంపు గండమున్లు,
రాగగీతలఁ జెలరేగ భోగపవనుఁ
డప్సరసల నృత్యోత్సవ లిప్సలీల.

౯

వీధికడపటి వ్యాకుల వేణుకుంజ
మాలపించె హ్లాద మనోజ్ఞమయిన పాట,
కోమలసమీరుఁ డాడించు కులుకుకొమ్మ
త్రిప్పులనుగూడ గానమే రేకులెత్తె.

౧౦

పవను నడుగుల రవళికఁ బట్టికెరలి
కెవ్వుకెవ్వున నవ్వ పక్షినిచయంబు,
తల్లిపొలకువ నాలించి దాదిపోలెఁ
గిలకిలల మేలుకొను బాలికలవిధాన.

౧౧

పత్రవస్త్రాపహరణ విచిత్రుఁడయిన
శిశిరు వివృతవిజిజ్ఞాస సీదరించి,
చిగురుచెంగావి కోకలిచ్చితివి శుభవ
నీమతల్లుల సంవృతనీతి నెఱిఁగి.

౧౨

మొగలిరేకుల మును వర్షపుత్రకుండు
వ్రాసిన శుభాక్షరంబులు మాసిపోవొ,
అధరరేఖవంటి కషాయ మధురపల్ల
వమున నీవైన చెరఁగని పంక్తి నిలుపు.

౧౩

ఏదెసను ప్రెంచితి జగంబు నేమరించి
మధురగీతా ఝరసిగట్లు మధుపిపాసి!
అఖిల మహానందసుఖసుప్తమయ్యె నింక
మేలుకొలుపు వైతాళికు లేలరారు!

౧౪

తేనెఁ దిని నర్తనాసక్తిఁ దిరుగు నళులు
పాయలై పాయలై గానఁబడియెఁ గడల,
స్నానగంధవాసనలు సాంద్రముగఁ బెరయ
నాఁడువిడచిన మధులక్ష్మి యలకలనఁగ.

౧౫

ఇగురుమావులఁ గోడెకోయిలల లేపి,
మిసమిసలపూల చిఱుఁగులఁ బసపుఁబూసి,
పచ్చివలపుకాకల నెట్టపడిన రాగ
సరళిఁ బాడించెదు వసంత! జగతిచేత.

౧౬

సమదపికములు పాడు స్వచ్ఛందగీతి,
దక్షిణాసమీరుఁడేగు స్వాతంత్రవీథి,
స్వేచ్ఛగాఁ బూచె మంగళగుచ్ఛలతలు,
జగతినేల నూత్నప్రాణ మెంగయు దిక.

౧౭

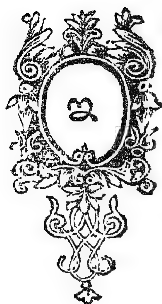
సుఖనిశీథము, గీతికాముఖరపథము,
సరసపవనము, సుమదళచకితవనము,
పెనఁగి నిలువంగనీయవు మనసులోని
ప్రియగతులఁ గంఠముఖమునఁ బెకలకుండ!

౧౮

చచ్చిపోవు కారాకుల స్థానములను
చిగురుచేవలు మొలుచు సౌష్ఠవముగనుచు,
మృత్యువున కేలొ భీతివహింత్రు జనులు
అవల స్వచ్ఛందసౌందర్య మబ్బుచుండ.

శేషచైత్రము

ఇరుగు పుట్టిండ్లలో ♦ నెదిగిన యెలమి
కొమ్మల యొడులలోఁ ♦ గులికిన కలిమి
మృదువనస్పతులలో ♦ మొలగిన చెలిమి
వైశాఖమును జూచి ♦ వడలదే చైత్ర!

౨

పూల కౌగిండ్లలో ♦ నోలలాడితివి
సరసుల పొత్తులో ♦ సఖ్య మాడితివి
పసిపైరగాలిలో ♦ పరువు లాడితివి
మండుటెండల సివి ♦ మానెదే చైత్ర!

౩

రమణుల చరణాల ♦ రాచిన లాక్ష,
అబలల యధరాల ♦ నంటిన తమ్మ,
కన్నెల నుదురుల ♦ కందిన చాదు
ఎన్నాళ్ళ మురిపెమో ♦ మెఱుఁగుదే చైత్ర!

౪

కోయిల పాటలోఁ ♦ గోముల స్వరము
మలయమారుతములో ♦ మధుర వాసనలు
కలికి పూగుత్తిలోఁ ♦ గమ్మని మధువు
అనుభవిం తెందాక ♦ నందాల చైత్ర!

౫

పత్త్రాలు రాల్చితి ♦ పచ్చనిచెట్ల
జీవనక్షామమ్ముఁ ♦ జేర్చితి నదుల,
పనిపాట లావల ♦ బంపితి విండ్ల,
చాలదే నీపాలి ♦ జయమింకఁ జైత్ర!

౬

మధుపాతమున భూమి ♦ మురిపించినావు
సుఖరక్తిఁ బ్రజలను ♦ పాలించినావు
పగలు దీర్ఘములుగాఁ ♦ బాటించినావు
చాలవే యానాళ్ళు ♦ చక్కని చైత్ర!

౭

కష్టమో సౌఖ్యమో ♦ గడపితి విచట
నీ మంచి కాలంబు ♦ నీటుగోఁ బొగయు
దుఃఖింప కవసాన ♦ దురవస్థ కిపుడు
కాలచక్రము నావ ♦ గా లేము చైత్ర!

౮

నవనవ లాడేటి ♦ చివురాకులెల్ల
కఱకెక్కెనెండ కా ♦ కలుబోలె ముదిరి,
సర్వవాతములు దు ♦ స్సహములై రేగ
నిప్పులు గ్రక్కుచు, ♦ నెంహ్యంపు చైత్ర!

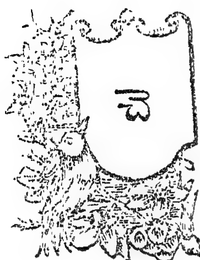
౯

నీ సౌఖ్యసంపదల్ ♦ నీ భోగరుచులు,
గ్రీష్మున కిట్టు ల ♦ ర్పింపఁగా వలసె
నంచు నాకులపడ ♦ కవసాన చైత్ర!
ఉదయాస్తమయతత్వ ♦ మిదియె సుమ్మిలను!

పూవు

౧

చెలియల సిగలలోఁ ♦ జెలువారు పూవ
పడఁతుల జడలపై ♦ బవళించు పూవ
సఖుల ముచ్చటముళ్ళ ♦ సవరించు పూవ
లలనావతంసమ్ము ♦ లను గుల్కు పూవ
పోవకే! మాతల్లి ♦ పూజ కోపూవ!

౨

అఱ విచ్చి సిగ్గులఁ ♦ గరఁగేటి పూవ
మొగ్గపై మోజులఁ ♦ మొలిపించు పూవ
పూచి శోభనములఁ ♦ బొదివిన పూవ
దళముల కౌగిలిం ♦ తలఁజొక్కు పూవ
పోవకే! మాతల్లి ♦ పూజ కోపూవ!

౩

చిగురాకు మరుఁగునఁ ♦ జెలువారు పూవ
కొమ్మలసందిళ్ళ ♦ గొనలెత్తు పూవ
ఎండకు కాగని ♦ యెలపూత పూవ
వెన్నలఁ పేరని ♦ వెలుతురు పూవ
పోవకే! మాతల్లి ♦ పూజ కోపూవ!

౪

కడుపులో తేనెలు ♦ కల కన్నెపూవ
తనువున గంధాలు ♦ దయివారు పూవ

రెక్కల సందాలు ♦ గ్రక్కేటి పూవ
మోమున లావణ్య ♦ ములు రాలు పూవ
పోవటే! మాతల్లి ♦ పూజ కోపూవ!

౫

పసుపు కేసరములఁ ♦ మిసిమించు పూవ
నిగనిగ సొగసులఁ ♦ బిగివోని పూవ
పెండ్లింట్ల పాలించు ♦ ప్రేమంపు పూవ
వరుని కంఠాన ♦ విప్పారు పూవ
పోవటే! మాతల్లి ♦ పూజ కోపూవ!

౬

కాపుకన్నియ కొప్పు ♦ గైసేయు పూవ
ఉపవనాల నుయ్యాల ♦ లూగేటి పూవ
తోటకంచెల వన్నె ♦ తోఁ బూచు పూవ
అడవిడొంకల నంద ♦ మయియొప్పు పూవ
పోవటే! మాతల్లి ♦ పూజ కోపూవ!

౭

సెలయేటి పాటలఁ ♦ జెవియొగ్గు పూవ
తుమ్మెద సఖులతోఁ ♦ తుళ్లేటి పూవ
పైరగాలికి విచ్చి ♦ వర్ధిల్లు పూవ
రంగుల రాశివై ♦ రాణించు పూవ
పోవటే! మాతల్లి ♦ పూజ కోపూవ!

౮

కళలకళ్యాణివే ♦ కమ్మని పూవ
సౌందర్యసరసివే ♦ చక్కనిపూవ
భావాలబరిణవే ♦ బంగారు పూవ
చిన్నెలచిలుకవే ♦ సింగారి పూవ
పోవలే! మాతల్లి ♦ పూజకో పూవ!

౯

పెరిఁగినా! తరిగినా! ♦ ప్రియమేనె పూవ
చచ్చినా! బ్రదికినా! ♦ స్వర్గమే పూవ
ఓడినా! గెలిచినా! ♦ మెప్పేనె పూవ
తొలఁగినా! కలసినా! ♦ తోడేనె పూవ
పోదాము! ఆతల్లి ♦ పూజకే పూవ!

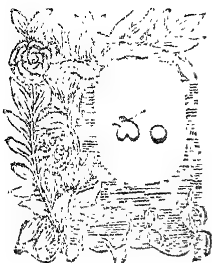
శమీ శమయతే పాపమ్। శమీ శత్రువినాశనీ
అర్జునస్య ధనుర్ధారీ। రామస్య ప్రియదర్శనమ్.

కృష్ణవేణీహరితసస్య ♦ పృథివియందు
ఖ్యాతమౌ పుణ్య కళ్యాణ ♦ కంఠసీమ
తుంగభద్రాశుభోపాంత ♦ రంగములను
అందికొనుము శమీలక్ష్మి! ♦ యాంధ్రపూజ.

శమీ పూజ.

పూ జ

౧

చందమామ పూవెన్నెలల్ ♦ జల్లులాడ
బీళ్ళు పులకరింపఁగ సెల ♦ యేళ్ళు పాడ
విశ్వమునఁ బచ్చతోరణాల్ ♦ విరిసియాడ
వ్రేలవే! తల్లిమెడను పూ ♦ జాలలంతి!

౨

వెదురుతోళ్ళను వెరపేది ♦ పొదలు వెడల
చిన్ని మొక్కలు సైతము ♦ చేవ గ్రక్క
తీర్ణ మురళియు మ్రోఁగను ♦ జ్జీవరుతుల
వ్రేలవే! తల్లిమెడను పూ ♦ జాలలంతి!

3

పొంగిపొడిచిన నదులెల్ల ♦ క్రుంగఁజూచి
ఆకసముఁ బ్రాకు వరదగూ ♦ ళ్లణఁగ గాంచి
త్రుళ్ళి త్రోపాడు మేఘముల్ ♦ తొలఁగనరసి
వ్రేలవే! తల్లిమెడను పూ ♦ జాలలంతి!

౪

సస్యములకుఁ బాలిచ్చు వా ♦ త్సల్యవతులు
మంగళతరంగిణులు, ధీర ♦ భంగి చెప్ప
నాలకించితి భావర ♦ హస్యములను
వ్రేలవే! తల్లిమెడనుపూ ♦ జాలలంతి!

౫

చెరగిపోని చక్కని లిపిలో ♦ జెక్కినారు
జాల భాగ్యభారత శాస ♦ నాల ఋషులు
వానదెబ్బల తుడిచిపోదు ♦ వాసె, చదివి
వ్రేలవే! తల్లిమెడను పూ ♦ జాలలంతి!

౬

తెలుఁగు నెత్తుట వెలిగిన ♦ దీపకళలు
తెలుఁగు పాలఁ బేరిన మీఁగ ♦ డల తరకలు
తెలుఁగు తేనె తీయందన ♦ మ్ములను దనిసి
వ్రేలవే! తల్లిమెడను పూ ♦ జాలలంతి!

౭

భక్తుఁ డొక విగ్రహము తల ♦ పయిననుంచ
వీరుఁ డొక ఆయుధము మీఁద ♦ బెట్టి గొలువ
కర్షకుం డొక కాడికిఁ ♦ గట్టి మ్రొక్క
వ్రేలవే! తల్లిమెడను పూ ♦ జాలలంతి!

౮

కన్నె పసుపక్షతలు సల్ల ♦ గౌరిపేర,
దేవిపేర కుంకుమను శా ♦ క్తేయులీయ,
విప్రులు సరస్వతీదీక్ష ♦ విరులొసంగ,
వ్రేలవే! తల్లిమెడను పూ ♦ జాలలంతి!

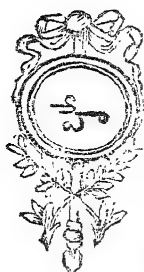
౯

కవులు కవితామధువుచే జ ♦ గమ్ముఁ దడుప,
శిల్పకులు కుంచికలఁ దేట ♦ తెలుపు దిద్ద,
గాయకులు గాత్రరక్తి రా ♦ గముల నెత్త
వ్రేల వే! తల్లిమెడను పూ ♦ జాలలంతి!

౧౦

పంజరములోని చిలుకల ♦ పాటలందు,
అడవిలోని గోర్వంకల ♦ నుడులయందు,
ఒక్కటే శ్రుతిచెదరక ♦ పిక్కటిల్లె
వ్రేల వే!తల్లిమెడనుపూ ♦ జాలలంతి!

విరహవీధి

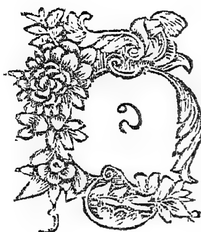

హేమపాత్రల చందన ♦ మెండిపోయె
ద్వారములు మోడ్పుచున్నవి ♦ హారములను
సౌనలం దింకె స్నానిక ♦ సాయగంధ
మబల! యెవనికోసము సగ ♦ మయి కృశింతు.

గీ. చెప్పచెదరని చాకట ♦ చిప్పనసిరొ
వేణిబంధము శిథిలమై ♦ పిసుపుపాలంచె
కరంగి చెరగిన తిలకమే ♦ ఖలను దుడువ
వతివ! యెవండాహరించె నీ ♦ యూర్ధ్వశిహ్వాదిని.

గీ. నాలుపొంగినగతి పొంగు ♦ ప్రణయరక్తి
నాపుకొనలేని సమము ప్రా ♦ యంబుతోడ
నమ్మి యెవనికి నీమన ♦ మమ్మికొంటి
వువిద! యీమేఘమాన న ♦ వోదయములు.

పిలుపు

నిశలు పులకించెఁ గనులకు నిదురరాదు
పైదలీ! యేమిటికి నన్ను బాధపెట్ట?
ఏపాడలదా?. హా హా నీ హృదయముదళన
దారుణములైన సన్నగీతమ్ము లెత్తి. ౧

నావిరహగంధగీతి కన్వయమునుఁ జెప్పి
శిరసు లెత్తుచు నున్నవి చిగురుపొదలు,
నవ్వుచున్నది కడల నందంపునంచె
కావిరంగుల రంగైన మోవివిరిచి. ౨

కొసరియాకుంబసపు చెఱఁగులనులాగు
గంధవహుని కౌఁగిటనుండి కరుణాపదము
లల్లుచున్నది శ్రుతులఁ బ్రాయంపువంశి
నాహృదయ వేదనాలాపనములఁ గరఁగి. 3

వలపు పచ్చనిదని రక్తిమొల్లవఁబాడి,
విరహ మరుణమని యెద తపించ విసివి,
చెలిమి నల్లనిదని విరసింతు విపుడు
ప్రేమ ధవళిమయని యింక వినుతు వెపుడు! ౪

మధుమాలి

ఆకసమ్మునఁ బూవులే యందగించె,
వసుధకడుపునఁ బూవులే పవ్వళించె,
ఆలయమ్మునఁ బూవులే యాటలాడె,
ఏలపాడదు తుమ్మెద పూలపాట. ౧

పవనుకౌఁగిటఁ బూవులే సవదరించె
హృదయమందునఁ బూవులే రేకులెత్తె;
తోఁటలోపలఁ బూవులే తొలకరించె,
ఏలపాడదు తుమ్మెద పూలపాట. ౨

ఎన్నియెన్నిభవంబుల నేమియేమి
పూజలనుజేసి పట్టితీ పూలనోము!
చైత్రు సహవాససుఖము లేచాయ నబ్బె
తేటసేయుము తుమ్మెదా! పాటఁబాడి. ౩

తుమ్మెద.

కష్టములను శారదచంద్రికలవిధాన,
దుఃఖములను తొల్కారివానతునుకలట్లు,
లనుభవించితి,—చిత్త మాహ్లాదపులక
వివశమయి సేయునృత్యము౯ విడువకుండ. ౪

స్తన్యభరశీతలంబైన జననియొడిని,
పరిమళప్రగాఢమగు భామపాన్పునందు,

వేదఋక్పూతమగు యజ్ఞవేదిమీఁద
నెలమి——నాదుకౌమారమే నిలిపికొంటి. ౫

ఆటలాడితి వెన్నెల యలలపోల్కి,
పాటలనుబాడితిని సెలయేటిపగిది,
సంకెలలు కాళ్ళయందెల చాయఁగొంటి,
అన్నిటను—— బాల్యలీలలే యనుభవించి. ౬

పాటలు తలాడఁగాఁగొని పవ్వళించి,
పాటలను జెలికత్తెలభాతిఁ బిలిచి,
పాటలే జీవయాత్రకుఁ బథముఁజూప
వచ్చితిని, యెంపకమ్ముల పాటతోడ. ౭

ఇంతకన్నను నోము లే నితర మెఱుఁగ,
ఈశ్వరుఁ డనుగ్రహించె నాకీ భవంబు.
నవ్వుచును బుట్టి, నవ్వుచు నవక మొంది,
నవ్వుచునుబోదు——నిదియె నానవ్వులీల. ౮

పాంథుఁడు.

మధుప! యేటికీ చంచలపథముఁ గొంటి
వొక్కపువునకుఁ బెట్టుదు 'చక్కిలింత'
లొక్కపువునఁ బాసియుఁ గ్రుక్కుగొందు
వొక్కపూవును గీతితో నుత్సవింతు. ౯

అంతులేనియాకసమునఁ గొంతసేపు,
కుటిలపవనవీచికలందుఁ గొంతసేపు,

కువలయోన్మీల రేఖలఁ గొంతసేపు,
త్రుళ్లిపడుచుఁ దిరిగెదు మత్తునివిధాన. ౧౦

తుమ్మెద.

చంచలుఁడనౌదు నవనికిఁ జలనమొసఁగ,
విరహినగుదు శపిక్కతులకు వేడిదార్ప,
మత్తుడనగుదు జతలకు మత్తువెట్ట,
లేదులే దనృతం బిందు లేశమయిన. ౧౧

ఒక్కపువుపొంత నాడుదు, నొక్కపూవు
పజ్జఁబాడుదు, నొకపూవుసెజ్జమీద
శిశువువలె నిదురింతు నీ చిత్రదశల
చక్కదనములు లేక నా జన్మమేల? ౧౨

చిత్తచాంచల్యమన్నను సిగ్గులేదు
మతిభ్రమణమనినను నవమానపడను,
నన్ను నాపూలనెడఁదీసి భిన్నభిన్న
మార్గముల కీడ్వకున్న నమస్కరింతు. ౧౩

తారలన్నను, మణులన్న, తనయులన్న
పులుఁగులన్న, గీతములన్న, పూవులన్న
నామవాచక భేదముల్ నాకుమాత్ర
మన్నియును బూవులేయగు నార్ద్రదృష్టి. ౧౪

పూలకొఱకయిపుట్టితి, పూలలోని
తీయ తేనెను దీయుచుఁ దిరుగువాఁడ,

నెపుడు నాడుచుఁ బాడుచు నిదియె—నిజము,
భ్రమయొ; యున్మాదమో; కైపొ; వలపొ; సొలపొ! ౧౪

ఈమధువ్రతమును తుదఁ గెల్ల జరిపి
వదలుదును తేనె పెరలతోఁ బాటు పృథివిఁ
విడవ నరయుఁడు చంచలహృదయుఁడంచు
లోకగీతిసంగ్రహమును బ్రీతితోడ. ౧౫

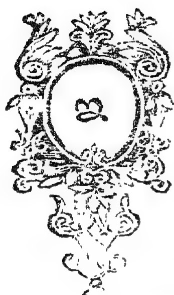
ప్రేమచేఁ జెమ్మగిల్లిన హృదయరాగ
ములను నడిపింప కాల్వ లెందులకు త్రవ్వ?
నడువనిమ్ము నచ్చినభంగి నొయ్యపులొలయు
వాలకముతో నెడాపెడ వాఁకలట్లు. ౧౬

—o—

గితాంవేహి

౧

కన్యా మీరాబాయి.

ంత తపించెద ♦ వేమిటి కింతీ!
కాంతి విరహామున ♦ కగ్గి కృశింప
వలపులువాడిన ♦ ఫలమేమిగలదు
వాసనవోయిన ♦ ప్రసవము లేల.

ప్రేయసివని నడి ♦ రేయి నేతెంచి
వాకిట నిలచినఁ ♦ బలుకకపోతి!

సందెకడల నిండు ♦ సందెడు కురులు
దువ్వుకొనుచ నున్న ♦ మవ్వపు సొగసు
చూచిచూచి సకియా! ♦ సోలినమనసు
ఆపఁజాలక విర ♦ హంబున వెడలి.

మెల్లమెల్లన నును ♦ పిల్లనగ్రోవి
వాయించినాను నీ ♦ వాకిలిముందు
చూడవైతివి నను ♦ సుందరి యెపుడు
కడగన్నుల రాగ ♦ కళికలు గురియ.

చెదరిన పయ్యెద ♦ చెంగులు గనక
చెమరించు చెక్కుల ♦ చేష్టలు గనక
ఉయ్యాల లూచెడి ♦ యుత్తమవేళ
శయ్యలు సవరించు ♦ తియ్యనివేళ.

నీహృదయము కరు ♦ ణించునో యనుచు
నీరాగములు రవ ♦ ళించునో యనుచు
అలత "గీతాందేహి" ♦ యని పాడినాఁడ
"ధన్య మీరా"యని ♦ తలపించినాఁడ.

నాగర * గురుచర ♦ ణంబుల మఱఁగి
లోకాపవాద వి ♦ లోలత కడలి
ననుజూడ లజ్జించి ♦ తనుపమగాత్రి!
ననుఁగూడఁగ నను ♦ మానము పడితి.

౨

దా సీ క్షే మ.

సాధింపులేలోయి ♦ సావాసకాఁడ!
ఈదీనురాలితో ♦ నేమి వాదాడ
నీరూపురేకల ♦ నెమ్మది వలచి
ఎన్ని వెన్నెలరేల ♦ నీడ్చితి వగల.

మబ్బులు గ్రమ్మిన ♦ మాపులయందు
పులుగులు పాడిన ♦ తొలిజాములను
నీనీడలే భ్రమ ♦ లోన నీక్షించి
నీయడుగులజాడ ♦ నే యాలకించి.

నడిరేయి యనక యె ♦ నకనక పడుచు
పడకటింటితలుపుల్ ♦ ఘటుక్కున తెఱచి

* నాగరుఁడను తాపసి మీరాబాయి గురువు

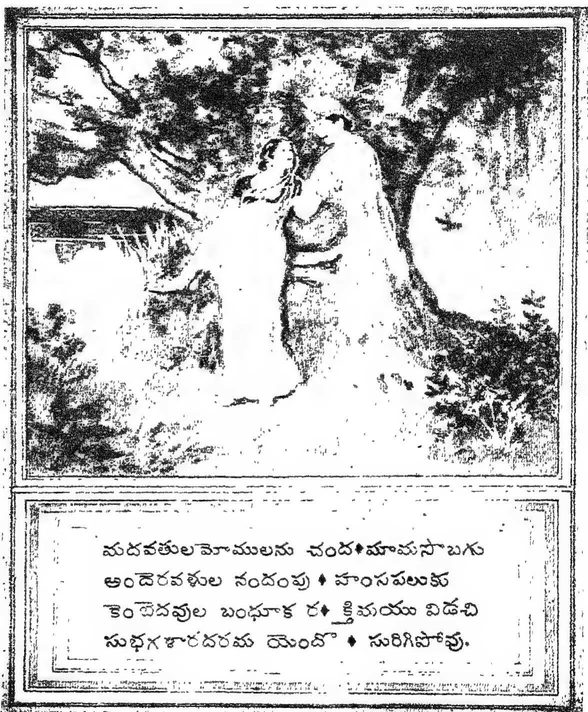
త్రుళ్ళుచు నటునిటు ♦ త్రోవలు సూచి
యడియాసపాలయి ♦ యారడి కడలి.

అందెలు మ్రోగునో ♦ యని జంకిజంకి
కుచ్చెళ్ళ పెళపెళ ♦ కను క్రుంగిక్రుంగి
సిగ్గున మ్రగ్గుచు ♦ జింతేఁ గములుచు
ఎన్నెన్ని వారులు ♦ చిన్నవోయితిని.

మీరాబాయి, క్షేమ—వీరు ఉత్తర హిందూస్థానపు భక్తురాండ్రు. వీరు పాడిన గీతములు భక్తిపరవశములుగ గానము చేయబడుచున్నవి. ఈపై రెండుపాటలును హిందీపదములకు యథానువాదములు.

మీరాబాయి

నీతిమాలిన దని ♦ నిందించెదరు
జాతిజారిన దని ♦ శాసించెదరు,
సిగ్గువిడిన దని ♦ చిన్నమాటాడి
పరవశురాలని ♦ పాపముల్ పలికి,
వీధులఁ బోవఁగ ♦ వ్రేలెత్తి చూపి
నొవ్వఁజేసిరి నా ♦ మువ్వపు మనసు
విసపు గిన్నియ నా ♦ పెదవిని జేర్చి!
కసిదీర్పను "నా ♦ గిర" గురుమాళీ!

మదవతులమోములను చంద ♦ మామసొబగు
అందెరవళుల నందంపు ♦ హంసపలుకు
కెంపెదవుల బంధూక ర ♦ క్తిమయు విడచి
సుభగశారదరమ యెందో ♦ సురిగిపోవు.

శరదృతువు.

ప్రవాసరాధిక

చ. చదలు పయోదమాలికల ♦ శ్యామలమయ్యె దమాలపంక్తులన్
కొదమవనమ్ము చీకటుల ♦ కున్ నెలవయ్యెఁ, గుమారభీరుఁడీ
యెడ సుతుఁ డిల్లుఁ జేర్పు మని ♦ యానతి నందుని దేశ మాలకిం
చి వెసలు నూచుచుం జని యె ♦ స్నేహతపస్విని రాధ యొంటిమై.

మ. కడలం గాల్వడ నేగు త్రోవచలుల సై ♦ గల్ గానఁగా రావు, చే
నెడు పాలిండ్లరుచుల్ చుకుల్ గొలువ గో ♦ బృందమ్ము పోలేము, వెం
పుడు లేత్తైనఁ గదంబకుంజముల దా ♦ పుం జేర పిసంజరా
యిడి పిఛ్ఛీముఖమందు నెం దలసితో ♦ యీ! ముగ్ధగోపాలకా

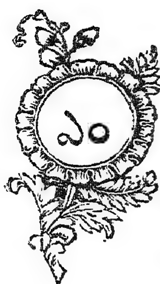
గీ. చెదరివిరిసిన యాఁబెయ్య ♦ కడుపులెల్ల
ముందఁ గొనఁగ నాకర్షించు ♦ సుందరాను
రాగ రాగగీతికలైన ♦ రావు కృష్ణ!
యెంతచెవియొగ్గివినిన నీ ♦ ప్రాంతమందు.

ఉ. పచ్చనియాకుజొంపముల ♦ పైఁబడు నందపుసందెవన్నియల్
విచ్చినసీసిగన్ ప్రతిఫ ♦ లించిన మించులు నేని దోఁప వి
ముచ్చటమైనతోఁపున వి ♦ ముగ్ధుఁడ! దట్టపు చెట్లనీడలం
జొచ్చితొ? యల్లికొన్నసొగ ♦ సుంబొదలంగనుచాటులైతివో!

చ. పొనపొనబూలపిండికణ ♦ ముల్ కణముల్ దొరలంగ పూతమో
చిన యెలదీవయిండ్లకడఁ ♦ జిక్కని నీ చరణాంక రేఖికల్

గనఁబడ, వార్ద్ర దర్భలు స♦గమ్ము సగమ్ము గ్రసించు చావలన్
జడిసిన కురంగపుత్రికలు ♦ సైతము చూపవు నీదుజాడలన్.

ఉ. పాదములొత్తుకో నిసుక ♦ వాగుల రేవుల కాలఁ ద్రిప్పి యా
యాదరులం బ్రదోషసమ♦యా ప్రియ రాగములాలపించు వే
ణూదయ భాగ్యమొందఁ గ♦నో యి? కుమారయశస్వి! పల్లవ
స్వేదము లైక అంగిన స♦సిన్ వెలయింపవు పో వనస్పతుల్.

సఖీసంవరణం

(రవీంద్రమహాకవి పదావళినుండి తెనిగింపఁబడినది)

తవింతలె నాడు ♦ కాంతుని వగలు
సెగలయి నాయెద ♦ తెగ దహియించు
కనికర మెఱుఁగఁడె ♦ కపట నాటకుఁడె
ఆడుదాని రహస్య ♦ మారయు లేడె

అబలల కతిథిగా ♦ నరుదెంచు ప్రియుఁడు
సందెలు గ్రుంకక ♦ ముందేలరాఁడొ?
చీరగట్టక మెయి ♦ సింగారములు
సవరింపక పూల ♦ సరులు ముడువక
ప్రాలుమాలికతోఁ ♦ బవళించియుండ
బిరబిర వచ్చునె ♦ ప్రియవల్లభుఁడు
వీసని వలదంచు ♦ నా మోహనుని
కాదని పల్లెత్తి ♦ వాదాడలేనె;

దినమంతయు తటి ♦ తీపితోఁగడపి
సందెలఁ బిలుచుచు ♦ సఖులను బంపి;
నగలుపెట్టుకొని యుం ♦ దమ్ములు దిద్ది
సన్నపావడ సొగ ♦ సారగఁ గట్టి
కర్పూరవు దీపి ♦ కలు వెలిగించి
పరిమళములు చిమ్ము ♦ పాన్పు లమర్చి

పన్నీరొలికెడి ♦ పందిలిచాయ
రాయంచలాడు స ♦ రస్సుల కెలన

వీణాతంతుల నాల ♦ పించుచుఁ గొంత
వేణుగీతల వల ♦ పించుచుఁ గొంత
తనకోసము విరాళి ♦ తాళఁగలేక
ప్రణయవేగము మది ♦ భరియింపలేక
జాలితనంబున ♦ వేచిననాఁడు
నాచాయ రాఁడేమి ♦ నా నాయకుఁడు
నన్నుజూచుచు వద ♦ నం బటు త్రిప్పి
తొలఁగిపోవును "ఛీక ♦ తోడే" చెలియా!
సైపఁజాలక తమి ♦ దీపము దీసి
శయనింపఁబోయెడు ♦ సమయమునందు
చోటిమ్మని పోలుఁ ♦ చును వచ్చు సఖిరో!
లేదని పల్లెత్త ♦ లేకపుడైన
వాకిటి పొంతి నా ♦ వల్లభుఁడుండ
చూచి యోపగలేనె ♦ సుదతి నామనసు.

* * *

తోడివారలు నేను ♦ త్రుళ్లుచునుండ
పెడత్రోవల తాను ♦ నడుచునె ప్రియుఁడు
వంచిన మొగమెత్తి ♦ కాంచఁడె యొరుల!
పరితాప మించుక ♦ పలుకఁడె హితుఁడు.
నాథుని చేష్టల ♦ నామదిఁజూచి
ఆనందమే మిథ్య ♦ యని తలపోతు.

ఒక్కొకమాఱు వి ♦ యోగపు వగల
హృదయ మింతింతలై ♦ చెదరి తపింప;
తీయని ప్రేమకుఁ ♦ దోయిలిఁబట్టి
ఆసపెట్టిన యడి ♦ యాసకు మ్రొక్క;

"అబలల హృదయము ♦ లధివసియించి
పరిపాలించు నో ♦ ప్రణయతపస్వి!
పరులఁ బ్రేమించుట ♦ పాపము సుమ్మి!
అంతకన్నను కష్ట ♦ మవనినిలేదు.

జగముల నేలెడి ♦ సర్వమయుఁడవు
సొగసులఁ గరగెడి ♦ సుందరాంగుఁడవు
ఆనందసాగర ♦ మం దందమయిన
గడుసుబంగరు నావ ♦ నడుపఁగలేవె?
అన్నెముపున్నెము ♦ నారయలేని
ఈయబలల భ్రమి ♦ యింపగనేల?
నీవునీవని లాల ♦ నీయపుగతుల
నమ్మువారిని వగ ♦ కమ్మఁగనేల?
ఈయాడుంబుట్టు ♦ విఁకనాకుఁ జాలు
పూలదండఁగ నను ♦ బుట్టింపవోయి!
తమ్మిపూవుగ నను ♦ దయజూడవోయి!
కనకచేలముగ నన్ ♦ గమణింపవోయి!"

అని తలపోసెడి ♦ యర్ధరాత్రముల
విసివి వేసారిన ♦ విసమపు నిశల

ప్రాణముపైఁ గాంక్ష ♦ వదలినవేళ,
ప్రేమపైన విరక్తి ♦ ప్రాపించినపొడల,
కిలకిల నవ్వుచు ♦ కేళీనిరతి
నందగాఁడై చెల్వ ♦ చిందెడు నగల
ననుడాయఁగవచ్చి ♦ నానిద్ర లేపి
నను పరవశఁ జేయు ♦ నానాగతులు;
తహతహఁదార్చు వి ♦ రహబాధ లెల్ల
అప్పు డసత్యము ♦ లని యెంచికొందు.

* * *

ఎన్నితిప్పలు పెట్టి ♦ యెంత వేచినను
ఎడబాయఁజాల దీ ♦ హృదయం బతని
పలుభవముల యందు ♦ పలు వేసములను
ననుగరగించిన ♦ నాథుఁ డతఁడె,
అభిమాన మెడలిన ♦ నవమానమయిన,
అఖిలలోకమ్ములు ♦ నాడిపోసినను
నాథునిపై నిల్చి ♦ నగ్నమ్మయిన
నాయనురాగము ♦ మాయదె చెలియ!

* * *

మేఘము

శా. ఆకాశంబున జేబుకాడె సొగసై ♦ యాషాఢయోషాసితం
బాకీర్ణాలకజాలకంబులన పా ♦ యల్ పాయురై మేఘముల్,
రాకాచంద్రవిలాసముల్ ముసుఁగువా ♦ అన్ నైల్యమాల్యాంబులై
ప్రాకెన్ జీకటిచెట్లసోయగపుప్రా ♦ రంగుల్ దిశాంతమ్ములన్.

సీ. చినుకుచినుకునకుఁ జే ♦ లిన చిన్ని రేకుల
తోడ పద్మంబు ల ♦ ల్లాడఁ దొడఁగె
ధారధారకు మాపు ♦ తెగిలిన చిగురుల
తోడ కొమ్మలు సొంపు ♦ లోడఁగడఁగె
జల్లుజల్లునకుఁ దృ ♦ ష్ణలు సల్పు తీయమ్మ
తోడ చాతకము ల ♦ త్రావసాగె
ఉరుముఉరుమునకు నం ♦ కురమైన మొలకల
తోడ వేఁకువులు తూ ♦ గాడనయ్యె

గీ. ఖేదమును మోద మవనికి ♦ గీలుకొలిపి
ప్రౌఢవయి నటియింతు వా ♦ షాఢలక్ష్మి!
పల్కలేక ప్రాల్మాలు నా ♦ నాల్కగూడ
క్రొత్త చక్కిలిగింతల ♦ గుస్తరింప.

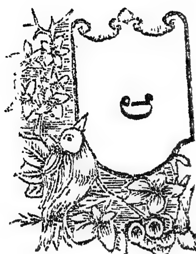
ఉ. ఎండిన బీళ్ళయందు సుద ♦ యించిన పచ్చిక కండ్లపండువై
యుండగ చూడియాలుతల ♦ లూపుచుఁబోమెడి, క్రొత్తనీటిచే
నిండెఁ దటాకగర్భములు, ♦ నిష్కుటముల్ కడుశ్యామలంబులై
మెండుకొనెన్ వనిన్, మొగిలుమేసెఁ బ్రభాతములందు గొండలన్.

శా. నీడల్ గట్టఁగ భూమియందు, చదలన్ ♦ వ్రేలాడు కాదంబినీ
చూడాకృష్ణకలాపగుచ్ఛములపైఁ ♦ జూపుల్ కటాక్షించి, లీ
లాడోలాసుఖలాలసీయూరతి సో ♦ లన్ సాగె నృత్యోత్సవ
క్రీడోన్మాదములై మయూరములు సా ♦ రెన్ పింఛముల్ విప్పుచున్

గీ. కదలిమూలలనుండి పి ♦ క్కటిల లేచి
బొబ్బరిల్లుచు మబ్బులు ♦ పోవసాగె,
గుబ్బెతలు చిత్తచపలత ♦ గుబ్బటిల్ల
చల్లని మిధఃకలాపముల్ ♦ చదువుకొనుచు.

ఎవరు ?

I

ఆఱుచున్న కలంకారి-చీర చెఱఁగు
లనగ నాశాముఖంబుల నందగించె
భాద్రపదనీలనీరదపంక్తు లవుడు
వ్రాలుచుండె నభోమణి వాడుకళల.

తామ్రవర్ణ ప్రవాహంబు దరులుదాటి
వఱదఁబెట్టినయట్లు చూపట్టె సంధ్య
మఱలి చనుచుండెఁ బశువులు మార్గలక్ష్మి
యాటలాడుచువలచు నొయ్యారినడల.

కృష్ణయొడ్డున నేకాంతకేళిఁగోరి
కూరుచుంటిని యొకచోటఁ, గొండనీడ
లోలయఁగఁ గుమారకోమలమలయపవన
మల్లనల్లనఁ గెరలి యుయ్యాలలూఁగ.

ఎఱుపువిఱుగదయ్యె నేటిసేల, నొకింత
మునిఁగియుండె తెల్లుపూలపడక,
దరులనలుపు మిగుల దర్శనీయమ్ముగ
నచ్చటచటఁ గానవచ్చుచుండె.

కృష్ణవేణియందెలప్రోత యింపువోలి
లాలిత తరంగ భంగి సాలాపసరణి
శ్రవణలాలనమొనరించె, పరిసరమున
వేణువు లనుశ్రుతుల మురిపెములఁ గొలుప.

నిండికొన్న సంధ్యారామణీయకంబు,
పొంగిపొరలు స్రవంతీతరంగశోభ,
యొండొరుల ముద్దులాడుచు నుల్లసిల్లె
లసదపూర్వప్రణయములగ్నలాలనమున.

ఇంతలోన రాత్రిని స్పృశియించిపోయె,
చీకటిజడల్ ముడుల్ విచ్చి చిందులాడెఁ
గాని విశ్రాంతిఁగనలేదు కర్ణమోహ
లలితమైన వీచీవేణుమిళితగీతి.

పొదలయందుం డెందొ కనరాక పూర్ణపరిమ
ళమునఁ ద్రోవరులనులాగు సుమములట్ల,
కటికచీకటిలోపలఁ గానరాక
పాడుచుండిరి గంధర్వభామలెవరొ.

హాహా! రనుచు ఘోషిలెడి యేటిఁ బొఱఁజూడ
చూపుదగులవు పాలయిసుక పడకలు
గాని, తెల్లపూఁబాన్పులుగాని, మునుఁగ
నట్టి గట్టుల నలుపుచిహ్నములుగాని.

చాకిరేవునఁ గాలెడు శవముకండు
మినుకులాడు దీపముతోడఁ జనుచునున్న
నావ యొకడుమాత్రము దోఁచె నాకుముందు
హృదయ మేదో కలస్ఫూర్తిముదితమయ్యె.

అపుడు చప్పుడుగాకుండ నడుగులిడుచు
నెవరొ నడయాడు సడిసన్నలేగుదెంచె

తొణఁకి యాలసాలసములయి తోఁచు నూర్పు
తెమ్మెరలఁబట్టి వలఁగొనెఁ గమ్మదనము.

స్ఫుటముగాఁ గానరాని యాసొగసురూపు
ఎటుచనుచున్న యనుమానమొత్తెనాకు
తదభిముఖుఁడఁగా నూరించె నదియు నన్ను
సంవృతంబైన కవి కావ్యశైలి వోలె.

"ఎవ్వరీ చిమ్మచీకటి నేకతమునఁ
బోవువా" రని యడిగితి ముందు నేను
ఎడతెగని వేణుగానమం దడఁగెఁ గొంత
నాదుకంఠస్వరంబు విన్నాణముగను.

ప్రకృతిసాక్షిగఁ బల్కెత్తి పలుకలేదు
తన యుదంత మావంతేని చనువుపెనఁగ
పరిచయము లేనివారల వరుసలేడ
వలపు వాడల ననిమైనఁ దెలుపలేదు.

మేలిపూదండయొకటి నామెడనువైచెఁ
జుట్టుచెంగావిచీర యాంచులుబిగించి
పిరుఁదు లసియాడఁగట్టిన వెలదియొర్తు
భ్రాంతిమానసవీచికల్ అంపిలంగ.

మగువహస్తమ్ముతోఁ దనమస్తకమును
నాభుజస్కంధమందు న నఁగఁ దవిల్చి,

చేరెడేసికన్నులనిండ ధారగట్టి
విడిచె నశ్రులు పయ్యెద తడియుచుండ.

పద్మముఖినోటి తాంబూల పరిమళంబు
తరుణమగుపాణి మంచిగందంపుఁబూఁత
ఫాలతలినున్న కస్తూరివాసనలును
నాదుహృదయ మాకర్షింపలేదు మొదల.

సగముతడిసినపైటయు, సగమువ్రాలి
యున్న కనురెప్పలను, సగ ముడుకురక్తి
మనసు సగము, సిగ్గు సగముఁ బెనఁగులాడు
నాయువ యవస్థలే సగమాయె నాకు.

వింతపై వింత మంచుగప్పినవితాన
ననుజెనకి యాక్రమించెఁ గృష్ణాతటాన,
అకట! యేటియానంద భిక్షాటనంబొ!
మోహనములైన సంకేతభూములందు.

ముదితపెదవి నిగారింప ముత్యమంత
మాటలాడనికొఱంత యారాటపెట్టె
పైటదడుపు కన్నీళ్లతోఁ బాటు నాదు
మనసుఁదడిపె ననేకభావనలు నపుడు.

కాంక్షలే నిన్ను విడచెనో కలికి! లేక
నీవె కాంక్షల విడనాడినావొ దెలుపు;

మానిశీథతారలతోడు! కృష్ణతోడు!
చెడ్డయొట్టున్న దిఁకమీఁద జెప్పవేని;

అనుచు దూరమునకు వినవచ్చువినగాని
యెలుఁగుఁబెట్టియామెఁ బలుకరించి
యూరకుంటినంత, నొకకొంత సేపటి
కబల యిట్టులనియె నమృతవాణి!

II

ఓర్వలేనివారెవ్వరో యొకరినొకరు
పోల్చుకొనకుండఁ గ్రిందకువాల్చినారు
నీకు నాకును నడుమ నీ నీలితెరలు
సెజ్జపయి ప్రణయులమధ్య లజ్జలాగు

ఎవతెవనుచు నన్నడిగితి వీవు ముందు?
ఎవఁడవని నిన్ను నడుగరాదేల యిపుడు?
నందియమ్మందితోటు నాయందె రవళి?
వేల నీవాలకము సంశయింపరాదు?

ఎవతెనని స్పష్టముగ వచియింపఁగలనొ?
అనువుగాఁగన్నవారింటి యాఁడుఁబడుచు
నీడుగాఁ గొన్నవారింటి తోడికోడ
లిని, గ్రహింపు మిందెవతెనో! మనసులోన.

ఒకనికిఁ గుమారితను, మఱియొకని కాలి
నింక నొకనికి తల్లిని యిందులోన

నెవ్వరితనో? భావింపుము హృదయమందు
వాటివరుసలు జ్ఞానసంభవము లేని?

నన్నుగని పారవైచి ప్రాణములువిడచె
ననంటిచందాన మాయన్న, యెప్పుడాది
పెంచి రఅచేతులంబెట్టి పిన్ని మొదలు
గాగ నా ప్రజనంబులు కాంక్షతోడ.

వెన్నతోడ వండిన ధవళాన్నములను
ఎండ బడి భుజ్జించులే మెఱుగ నెపుడు;
పూఁతసలుగుల తలయంట్లు బోసికొనక
శుక్రవార ముఖమ్ములే చూడలేదు.

ఆకుమరుఁగు పుష్పముఁబోల్కి సంపముగను
నన్ను బెంచుచునుండి, రైనను మదీయ
తరుణసౌందర్యరేఖలే యిరుగుపొరుగు
ఆడిపోతల కాకరమాయె నోయి!

చిరునవ్వుఁజెప్పెను నాశోక సాటియింటి
చిన్నవాఁడు నేరుపుఁబు పుష్పించుభాతి,
వలపడియెఁ గొంతచక్కని యన్వయంపు
పాటవమును నలంకారపరిచయమును.

అందమయిన పద్యంబుల నల్లునతఁడు
నునుపుఁబోఁగుల పట్టు నేసిన విధాన

పాడఁగలఁడు తియ్యని శుష్కపదముల నెల్ల
సందెలందుఁ గలకల కషాయఫణితి.

పాడుచుందు నే నాతఁడు పాడినట్లు,
చదువుచుందు నే నాతఁడు చదివినట్లు,
ఇరువురముఁ గూడి యొక్కప్పు డేకకంఠ
సరణమై నాలపించు ముచ్చటలు గలవు!

తేటలారెడు శుక్లచంద్రికల మాద్రి
మా వయసుతోడఁ జెలిమియుఁ దీవలెత్తె,
యూరివారల దృష్టులు గోరగింప
నాల్క లపవాదరచనలఁ జిల్కరింప.

కొమ్మకొన నందగించిన క్రొత్తపువ్వు
ఎండ తెందతి కెన్నెన్ని చందములను
భిన్నభిన్నాశయములు మొల్పించు నవ్వుర!
ఐక్యగతియు ద్వైతాద్వైత మైనరీతి.

కావ్యకలల సింగారించు కవులమనసు
నళిమధువుఁబోలె నాసింతు ననవరతము
నవరససుధాకణాస్వాదనమును మరగి
తనివియే యెఱుంగము స్తనంధయములట్లు.

చదివినకొలంది నాత్మల నుదయమయ్యె
భావములు స్వాతిముత్యాలకోవలటుల

బాల్య సంలగ్నమైన ప్రపంచరక్తి
పాలువిఱిగినగతి యయ్యె బడుచువాఁడ!

III

పగలు రేలిట్లు దివ మొకయుగముగాఁగఁ
గడుచుచుండఁ గొండొక ప్రొద్దుపొడుపు వేళ
బిచ్చమునకయి బైరాగిపిల్లయొకతె
వచ్చెఁ బాడుచు గోములఁల్ మచ్చరింప.

మాసిన మొగాన చెక్కుల్లమవ్వ మొలయ,
పచ్చతంగేటి పూరేకువంటి మేని
పసిమి మురికిపేలికలలో వాడుచుండె;
ధూళిమునిఁగిన బంగారుతునుకఁబోలె.

ముదిత యింతంతవాల్గనుల్ బెదరిబెదరి
యెంతవరకుఁ గటాక్షించె నంతవరకు
నల్లకలువపూవులతోరణములు నిండె
పెండ్లివాకిండ్ల చందాన వింతభంగి.

అబల యాలుగులుదీసిన యమృతసరసి
సరణిఁ గలకంఠ మెత్తి మూర్ఛనలునిండ,
నెన్నివిసరులు విసరె నాకన్నెపాట
నన్నివిసరులఁ బారవశ్యములె గురిసె.

పూరిగుడిసెముందట దేవపారిజాత
సాల మతిపరిమళములు జల్లుకరణి,

ఎక్కడఘటిల్లెనో యెల్లచక్కదనము
లా దరిద్రకుమారి మోహనపువాణి.

కడుపునిండఁ గమ్మని యన్నకబళములకు
నోచుకొనని యాకన్నెకే నోములిచ్చె,
రాలుగరఁగించు గంధర్వలాలనమ్ము
జన్మవాసనలెంత నైజములో జగతి.

మలినవసనమ్ముఁ గట్టిన మలిన తనువు,
మలిన భిక్షాన్నములుదిన్న మలినవాణి,
నెట్టు లాసించె నౌరౌర! యిఁపుగులుకు
అఖిల కిన్నరీమర్దిత మయిన గీతి.

తీవ లెగలాగి దిగలాగి తీవరించు
వైణికులకుఁ జిరంతనాభ్యాసపటిమ
స్వరము లనుప్రస్తరించెడు పాటకులకు
అమృతసదృశమ్మయిన గీతి యబ్బదేమొ!

మొగము నవనీతమృదులమై మెగయుచెలికి
మనసు నవనీత మయియుండ దనుటనిజమొ!
వనలతలకును నుద్యానవనలతలకు
భేద మరసినకవి యెంత వేత్తయగునొ!

గాత్రమెత్తి యా బైరాగి కన్నె యట్లు
పాడుచుండెను, వాకిండ్లవాడలెల్ల

చిత్తరువులతోఁ రాణించు చెలువుదోఁచె
ఎచటివా రచ్చటనె చలియింపకుండ.

వీథి వీథులఁ బొరలె నావిడ విలాప
రాగలాలిత గానతరంగ భరము
తెలి తమలపాకు తీవ పాదులకుఁ బాఁకు
ధవళజలకుల్య భాతి నార్ద్రంపుగతుల.

ఆమె పాడిన పాటల నాలకించి
అందుముకుళించియున్న భావార్థమెంచి
ఒకవిధంబైన యున్మాదచకితదశల
కగ్గమైతి మే మిరువుర మద్భుతముఁగ.

IV పాట.

పున్నమజాబిలి! ఓభామా!
పూచినసుఖరాత్రి నోభామా!
నెవ్వగతారలు! ఓభామా!
నిదురఁబోవనివేళ నోభామా!

పవనునిలాలన కోభామా!
పువులువేచెడి సందె నోభామా!
మొగలిపూరేకులు ఓభామా!
మొగములెత్తెడివేళ నోభామా!

నీమీఁద మోహము నోభామా!
　　నిలిపి యాపఁగలేక ఓభామా!
వెన్నెలలో తెంచు ఓభామా!
　　సన్న త్రోవలుబట్టి యోభామా!

తీయనిగీతము లోభామా!
　　తీసిన తెన్నుల నోభామా!
సొగసు పేర్చుచుదీప మోభామా!
　　చూపినజాడల నోభామా!

భావోత్తరంగము నోభామా!
　　పఱచిచేసినదారి నోభామా!
ఎవరునుగనకుండ నోభామా!
　　యేకాకినై లేచి యోభామా!

కాళ్ళునొప్పులుఁబుట్ట నోభామా!
　　కడువడివచ్చితి నోభామా!
నీమేలిపడకిల్లు ఓభామా!
　　ప్రేమతో వెదకితి నోభామా!

వేసినవాకిండ్లు ఓభామా!
　　విడఁగఁదట్టితి నోభామా!
సుఖశయనంబున నోభామా!
　　సోలిన సుప్తిని నోభామా!

కాటుక రెప్పలు ఓభామా!
కబళింపనీవుంటి వోభామా!
మీటినకిన్నెర ఓభామా!
పాటనాపఁగలేము ఓభామా!

ఏబంగరుకల లోభామా!
నీవుంటివో యప్పు డోభామా!
కనురెప్పలైనను ఓభామా!
కదలలేదే యప్పు డోభామా!

బొటనవ్రేలయినను ఓభామా!
చిటుకనలేదప్పు డోభామా!
ఆపరవశదశ లోభామా!
యెదలింపరాదని యోభామా!

అనుగుకదలకుండ నోభామా!
ఆవలవచ్చితి నోభామా!
నీప్రేమయారాట మోభామా!
నీకొప్పగించితి నోభామా!

సందెరంగులబూయు నోభామా!
యందపువాకిండ్ల నోభామా!
స్వరమధుధారలు ఓభామా!
జల్లులాఅనిచోట నోభామా!

ఆనందసూత్రము లోభామా!
అల్లు తెల్లని పైట నోభామా!
నాయాటపట్టునకె యోభామా!
ననుపున్న రమ్మాట కోభామా!

V

గీ. అతఁడు వలచిన ప్రేయసి యనన్యయనుచు
నేను వలచిన వన్నెలాడితపుఁడనుచు
వేఱువేఱైతి మంతట, చారుజలద
గర్భమునువదలిన జంటకణములట్లు॥

గీ. ప్రేమపుష్పమ్ముపైఁ గాంక్షఁబెట్టి మనసు
లుత్కటమ్మగు విరహాన నుడికి కములఁ
జలిపోతిమి క్రోవలఁ జిరవిలీన
మధురమైత్రి శరన్మేఘమాలగాఁగ॥

గీ. అందమైనచందములఁ బ్రియమ్ములయిన
యాటపాటల భక్తిలీలానురతుల,
ప్రియుని సుఖశోభనమ్ముఁ గోరితిని నేను
సరససుమములఁ బ్రియుఁబొందు చైత్రిచాయం.

గీ. కర్కశములగు నియతులఁ గష్టమయిన
జపతపంబుల, నిష్ఠాప్రచారగతుల,
ప్రియసమాగమపుణ్యా మర్థించె నతఁడు
భీష్మతపన దోహిణిఁబొందు గ్రీష్మునట్లు.

గీ. ప్రొద్దుపొడుపులఁ గమ్మని పూలజతల,
సందెవేళలఁ జల్లని చందనముల
నిశల మధురవీణాలాలనీయరుచుల
నదిమొదల్ ప్రియుఁ గాంక్షించి వెదకుచుంటి.

గీ. పైరదిరిగి కళ్యాణపు పాటఁబాడు
పచ్చివాశిని బతిమాలి భంగపడితి,
"ముందుముం"దని వినఁబడ్డ మోహనోక్తి
సూత్రములులాగినట్టు లంచులను నడచి.

గీ. సంకెలలు త్రెంచి పోదుఁ బూసంకెలలను
బ్రియుని బంధింపవలెనంచు పిన్నవాఁడ!
నాకు సహకారివగుచు నీనావ నిచ్చి
కృష్ణ దాటింపు, మవల సుఖింపనగును.

గీ. నావ నడియేట నర్తించె నటివిధాన,
నిష్క్రమించిరి పాత్రల నియతివారు,
అలలచేతఁ బాడించెఁ బాటలను బ్రకృతి
యపుడు నిమ్మళ నీరెత్తి నట్టులుండి.

కోయిల

ప్రమదరసాలసోదయతరంగములన్ దిగిలించి, పారవ
శ్యమున ననుమోసులుబూపెద వయారె! జగంబులఁ జేతన ప్రపం
చము బహిరంతరస్ఖలనసంగతి మాని ప్రశాంతమయ్యె, నే
త్రములకుఁగానరావు మధురంబుగఁ బాడెద వెందొ! కోయిలా!

గీ. శాంతిసాగరమగ్నమౌ జగతియందుఁ
దాపకీన సరసఘోషయే వినంబ
డెను, నడికిరేయిగుజ్జు కారడవికెలన
వినుచు నెలసోన బిలబిలధ్వనులఁబోలి.

గీ. మాదు సుకృతంబువలన నీ మధురసూక్తు
లింత వినఁబడు కాక దవ్వింతయున్న
నిస్తరంగానిలాబ్ధి సంధించి యణఁగి
పోక, పఱతెంచుటెట్లు నీపోక లిటకు.

గీ. చదలనుండి చల్లనగు తుషారకణము
లురులునట్టుల హాయిగా కురియు నీదు
కలకల కషాయమాధురీ విలసన లలి
తపద జీవనంబయిన గీతంబునందు.

చం. పిలపిలమంచుమంచుగురిపించెడి వేగున లేచి చిన్ని గం [మం
టలు మెడలందు ఘల్లని స్ఫుటంబుగ మ్రోయఁగ మేయుగొఱ్ఱె
దల నరికాచు గొల్లనియుదారపు టీలలలోఁ బ్రతిధ్వనుల్
మొలవఁగఁ జేసి మైమఱపు ముంపులముంచెదు నీదుపాటలన్.

గీ. కిన్నెర లాయార మదరఁ బల్కించు మించు
బోణులదె యపస్మారనిద్రాణలగుచుఁ
బలుకు బడియుంపు, సన్నంపు టెలుఁగు కళుకు
మృదు లతాగతి యొఱుఁగ కానుదురు మూర్ఛ.

చం. ధవలచిరత్నరత్న రచితంబగు సౌధము నగ్రమందుఁ బూ
నవకపు సెజ్జపై వలపునన్ దన వీణియ మేలగించి, మో
హావశముగాఁ బ్రపంచమును నాకుఁ బెట్టు నొయారివోలె నీ
భువనములెల్ల నాదమయముం బొనరించెదవౌర! కోయిలా!

గీ. పొరలు పకులని బిగువు పూవిరులసరణి
బాలభాషలపగిది నవ్యక్త మాధు
రీధురీణసారళ్య ~~సంత్రాణభరము~~ [illegible]
గ్రుమ్మరించెదు నీగీతి కోకిలంబ!

చం. రతనపుముక్కలట్లు రుచిరంబగు పల్కులతోడ చంద మం
చితముగ నేర్చికూర్చి విరచించెదు నీమృదుగీతి, నింతయున్
యాతనవుఁ బాటవంబును బయల్పడనీవు పికంబ, నీదు గు
బ్బైతనయాగారవుంగయితె విశ్వము మూర్ఛిల జేయు టబ్రమే!

చం. చినుకులు చిన్కులై మధువుసిందెడునట్టు లలంతియంతలో
తునుకనుడుల్ జిలింకించి, కలదో! మఱిలేదో! రసంబో! భావమో
యని యెదియెద్దియంచుఁ గవులక్కులు సాచఁగ మబ్బునీడ డా
గిన నెలరేకసోకు లాలికించెదు నీకవనానఁ గోయిలా!

కోయిల

గీ. మఱచిపోయిన యేకవిమణిదేని
గీతికలు పాడు విన్పెదవో తలంప
శాంతియెఱుఁగని యీ మనుసంతతులకుఁ
దెలియఁ బడదింతయుఁ దదర్థముల తెరంగు.

గీ. తగులపుందీపియును, బిడ్డమొగము నెడలఁ
దెగనికాంక్షయు, స్వార్థవృత్తినిరతియుఁ ద్య
జించి, తన దేశమాత సేవించు వీరు
నెవని మఱచితివో వచింతువు పికంబ!

గీ. నిండుకవుగిండ్ల కెడఁబడి మండు విరహ
మునఁ దపించెడి యే ప్రవాసినులఁగాంచి
మెత్తనగు గుండె జాలిరేకెత్తవచ్చి
తెలుతువో నాయికాదేశములను పికమ!

చం. అకట! నిషాద! చేతు లెటులాడుగ దోయి! యభేదమోహకా
తుకమున మైజడుల్ మఱచి తూలుకపోతము నేయఁగా! వధిం
పకు వధియింపకంచు పికమా! యనుకంప తొలంక సాశ్రుగీ
తికలను వేసుకొందా! కలదే? తెలియంగ భవద్విచారముల్.

ఉ. మాత్రైపుటశ్రువుల్ నయనముల్ డిగజాఱఁగ మాటరాని డ
గ్గుత్తికతోడ నంపకపు గూతుఁ గవుంగిటఁ బాయలేని యే
మెత్తనితల్లికన్న చెలిమిన్ మధురంబుగఁ గీర్తింతువో
క్రొత్తయిగుళ్ళ మేపరి! యెఱుంగముగా! భవదీయబోధలన్.

గీ. ప్రణయము గాథయో? దారుణ రణకథా క
థనమో? లేక సందేశ గానసకళా క
లాపమో! తేటఁబడదు నీ లలితగీతి
చంచలతనూఁగు మర్త్యప్రపంచమునకు.

గీ. పలు తెఱంగు, లనేక భావములు, భిన్న
రుచులు, కలయూనికళలు రేగుచుఁ జలించు
విశ్వమిదె విశ్రమించి నీ విమలబోధ
వినియెడిని యదర్థ మెఱింగికొనెడునాస్థ.

గీ. పసబుజేలును నాకమవ్వాంపు జెలుల
కౌఁగిళులఁ జొక్కి సోలెడు కాముకులకు
బోధపడదింతయును నీదు మోహనోక్తి
సొలపులనుమాన్ప కలజడిఁ గొలుఁపుగాని.

గీ. తర్కముల బోధగాక, సూత్రముల విడక
భాష్యమీమాంసములఁ దేటపడని, తాత్త్వి
కులరహస్యములెటు తీర్పఁగలవో పికమ!
ఆలకింపనున్నారు వేదాంతు లదిగో!

గీ. "కో"యనెడు నీదు మేల్కొల్పు హాయి కలరి
వెలుఁగులిచ్చు పుల్గుల కలకలము వినెదో!
స్వాకుల సందేశముని వాసుపలిపి, యున్న
యుంచునీగీతి నెటు సమర్థించువాఁడు?

గీ. సెలవి సూరువులతోడఁ బచ్చికలురాల
నిలువఁబడు మోములనుసాచి నెమరు మఱచి
పాడియావులు నీముద్దు పాటవినుచు
నెదియొ పరమార్థమందుల నొందవుననుచు.

చం. పసితనమందు నుయ్యెలలపై సుసుబొత్తుల పండఁ బెట్టి పా
రుసడల మాడుతల్లు లలరుంగతి నేమృదుగీతపాడిరో
యూసలది విస్మృతంబుగ నెనప్పుడె మాయెద; నిల్చియుండె నీ
దుసుకృతి లేకయున్నఁ గలదో? కలమాధురి యింతనీరుతిన్.

ఉ. పెండ్లికుమారుఁడై చిగురువిందులకేగు వసంతుఁ రాక నిం
డ్లిండ్లకుఁబోయి తెల్పెదు పయింబయి కొమ్మలనంటికన్నెపూఁ
బోండ్లకు రాయబారములో మ్రోహబుతూగయు పూతగీతమో?
పండ్లను జెండ్లనున్ బసపు పంపెడు పూవులనోముపాటలో.

గీ. పూలపూజలు సలిపిన మోహనుఁడు వ
సంతుఁ డాతని రాక నీవింత చాట
నేల, కేవల నాంది కాఁజాలదిదియు
చాల పరమార్థమెదో తెల్పఁబోలు పికమ!

చం. మెలమెలఁ బాఱుకాలువ సమీపమునన్ గడుమెత్తనైన శా
ద్వలమునుపయిన్ శయించి, మమతంబొలివోని ప్రియాను
[రాగ ని
ర్మలమది రాంధసాల సభరంబునఁ దూగు కురంగదంపతుల్
సెలిమిమివినంగఁ బాడుము ఫలించును నీశ్రమమెల్ల! కోకిలా!

కం. పలికించినదారువుల రు
తులకుఁ జెవులు కోసికొను నధోగతులకు సి
గ్గొలయఁగఁ గలకంఠము! నీ
కలకంఠ రవామృత మొలుకం బాడెదవో!

గీ. పిదుకు వెన్నెలపాలు తేమొదవు కమ్మ
కప్పురంబిచ్చు ననఁటి చిక్కని మరంద
మొలుకుఁ బాగుత్తి కడుపునఁ దెలియరాదు
నైజభిన్నత సృష్టి సంతానమందు.

గీ. పవనమును దిరస్కరించి మార్దవముఁ బెంచి
నవనవంబగు రసము మొలవరచించి
చిత్రితులకును గవుల కుజ్జీవమును ల
గించు కోకిలా! నీఫూత గీతఫలము.

చం. మినమినలాడు క్రొన్నురుగు మీఁగడ తెప్పలు తేలుచుండఁ
గొండ నెనసి వాఱు కాలువ కెడాపెడ మొల్చిన చెట్లగుంపులో
వినఁబడు "గింగురుల్" సెవులపీడ యొనర్పక మున్న నీమృదు
స్వనమును వెల్లిగొల్పి కవిసంతతులన్ గరుణింపు కోయిలా!

గీ. చెలిమి మానుడు లాలకించినను సరిమె
విప్పి నీభావములను జెప్పినను సరిమె
కాక యుండిన ఫలమేమి కోకిలంబ!
త్వదుపదిష్ట గీతామహాహ్లాదయమువలన.

ఉ. ఇంపగునీదువాణి నుదయించెడి యొక్కొకమాట యొక్క ప్రా
ణంపుసుధాకణంబయి మనంబుల నువ్విళులూరఁ జేయు మో
హంపుభరంబుఁదీర్పక ప్రియంపు తలంపెఱిఁగింప, కింక శాం
తింపులజోలలేల వినుతింపుల లీలలవేల! కోయిలా!

చం. వినఁబడలేదు కృష్ణు వలపింపుల పిల్లనగ్రోవిపాట లిం
కను, జనియింపలేదు కలికాలమునందల రాధలెందుఁ, జ
ల్లని యమునానదీజలములన్ మెడలెత్తుక నీదులాడ వా
వులులేఁక నేటిగాన కథలా! తలపెట్టఁగమాకుఁ గోకిలా!

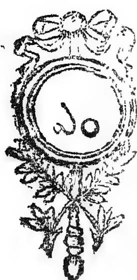
గీ. నవరసంబులు పోషించినారు కవులు
నవరసంబులు నీపోషణమున నడరు
తన్మయానందమధురి మోదయభరంబు
గడురు నీగీతి నేమి పల్కుదును పికమ!

గీ. దివ్యసందేశమనుచు సందియము కొంత
కలకలాగీతియను కలకలము కొంత
నైజకంఠస్వరంబను మోజుకొంత
కలిపి కలఁచెదుమమ్ము పాటల పికంబ!

గీ. వినువక యనేకవత్సరాల్ కొసరి కొసరి
ఋతువు దప్పక చాటిన యేని నీదు
పాట కర్థంబునుంతయుఁ దేటపడదు
అటులగుటఁ దావకాదేశ పటుతరోక్తి
యధమ మానవతతికిఁ గాదని తలంతు.

క న క ము

(ఒక స్వప్నము)

దం బురదంబడి యొ
క్కండనె కాళ్ళీడ్చుకొనుచుఁ గడు నలసటతోఁ
రెండామడ నడచితి తప
నుం డస్తాచలముఁ జేరను దరిసితిఁ బురిన్.

గీ. పెరుగు నన్నంబు సాపడి ప్రియము లాడి
తూగులాడెడి నిద్దుర నాఁగలేక
పవ్వళించితి నొక్క తల్పంబునందు
ఎచటికో పోయెఁ బ్రాణంబు లింతలోనె.

గీ. కోడి కూయుచునుండెఁ 'గోకో' యటంచు
అప్పుడు మెలకువగదిరె 'ముద్దాడుచున్న
సొగసుపిట్ట' చివాలున నెగసిపోయి
నటుల నెద్దియొ విస్మృతి యానుకతన.

ఉ. నేను శయించియున్న రమణీయనిశాంతమునందు, మెత్తనౌ
పానుపులందు నిద్దురలఁ బాయక యుండి రనుంగుచెల్లెలున్
జ్ఞానవతీశిరోమణి, ప్రసన్నగుణాదర నాదుపిన్నియున్
మేను దెలుంగకుండ నలమెన్ బెనుమైకము వారి నయ్యెడన్.

చ. పడమటిదిక్కునన్ మసుఁగు వాల్పక యుంచినజాలకంబునన్
నుడివడ స్రుక్కి యొక్కపదుచుంబులుఁ గయ్యెడ దూఱివచ్చి, దా

నునుముద్దు
కడ ~~తెలి ముద్దు~~ గుజ్జుపయిఁగాళుల నానిచినిల్చి, జంకెనల్
కడకనులం దోలంక, నయగారమవస్థల యుంటునోపఁగన్.

గీ. వలపు చిగిరించె నాముద్దు ఫ్లలుఁగుకనులఁ
బడినయంతనె, 'యెటులేని పట్టుకొనెదు
నాస యంకురమయ్యె నాయంతరమున'
కలదు నాకిట్టి నైజచాపలముకొంత.

గీ. నిదుర లేపితిఁ బిన్నిని, వదలెసుప్తి
చెల్లియును, వన్నెలొలికించు చిన్నిపులుఁగుఁ
గైకొనలఁ జూపితిని వారు కనులువిప్పి
నలచికొనుచును నటునిటుఁ గలయఁజూడ.

ఉ. ఆరతినాలపిట్టను సుపాయముగాఁ గడియించు కొలునన్
మీరలు తోడుకొండనుచు మెల్లన వారికిఁజెప్పి, జాలకో
దారపటంబులన్ దిగిచి, దగ్గరియున్, బెదపోయియున్, గడల్
దూటియు, వంచిపొంచి, యెటులో! కయిసాచిపులుంగుఁబట్టితిన్.

గీ. మిసమిసల పుట్ట, మవ్వంపుఁ బసలగుట్ట
సొగసు రతనాలతిట్ట, సోయగపుకట్ట
ప్రియములకుమెట్ట, యీ మురిపెంపుపిట్ట
చెలువములపట్ట మేమని పలుకవచ్చు.

గీ. పసుపుచాయ కలదు ఱెక్కకొసలయందు
కదలు పున్నాగ పత్రరేఖలనుబోలి,

పద్మదళఖండ మనసొఁగ పాఱియుఱుత
నలుపుమచ్చరయొకండు సొంపొలయుచుండె.

ఉ. మెత్తని పట్టుకుచ్చు కలిమింగయికోకయె పూలగుత్తి నా
యుత్తరుణంపుఁ బుల్గు కడుపచ్చపు పొందికతో నెసంగు కెం
పెత్తిన దొండపండనగ నింపగు దిద్దిన కోలముక్కు, ఆ
ముత్తెమువంటి పిట్ట పొలుపుం జెలువుం దరమే వచింపఁగన్.

కం. కొనగోరులు నునుపయి వం
గిన మావిచిగుళ్ల పగిదిఁ గెంపెసఁగియు వాఁ
డిని నతినిశితములై [illegible]లి
చినగతిఁ గనుపట్టెఁ గొలఁది-చీలిక లగుచున్.

గీ. నడల కుల్కుబెడంగు, అందంపు మెడను
పెడకుఁ ద్రిప్పుచు తెక్కులార్చెడి సొబంగు
కళుకుఁ దులకించు నొడలి యొప్పుల తెఱంగు
కలదు కొఱఁదెందులేని ఆకనకమందె.

చ. అలతలువాయఁగా, జడుపులాఱఁ, బ్రియంబునదువ్వుచున్ గరం
బుల ననుకూల పంజరముపోలికఁ జేసి, వినోదభార వి
హ్వలమతినయ్యనెయ్యమొలయంగను బ్రాణములొక్క యెత్తుగా
వలపునఁ జూచుచుంటె బలవంతముమానివిహంగరత్నమున్.

గీ. పెనఁగులాడుచుఁగొంత, మ్రాగనులువెట్టి
కదలకయ నిల్చి గొంత, చక్కని నఖాగ్ర

ముల నెఱకలు గోకుచుఁ గొంత, కలఁగి తివ్వన
నెగసియెగసియాసు గొంతనటనఁజూపె.

చ. ఇటులొకకొంతయాటలపయిన్ మమతంగనకఁబుతోఁబెనం
గుటఁగనులారఁగాఁ గని యిగుళ్ళయెడం దనుజాలి మోన తె
త్తుట వచియించె పిన్ని! కలదో? సుకుమారమణీ! వినోదలం
పటమతివైపులుంగునకు బాములువన్నియు, వింతసూచుటల్.

కం. ఒడలెల్లఁ జెమటలెత్తఁగఁ
గడు శ్రమముంబడితి వేమి కనకము గలదీ
కడగండ్లమూరిపులుంగున
కుడిచినఁ గూర్చుండఁ బోవు కొంచెము పట్టా!

కం. వదలఁదగు నీపులుంగును
సదయుఁడవై యాట పాట పయ్యాటలకీ
మృదులద్విజమోపదు, పం
పెదుగాకల యత్తవారి పిల్లనుబోలెన్.

కం. అని యాడువారి మెత్తని
గొనముల సౌరళ్య మలమికొనఁ బలికిన నా
పినతల్లి మాటలను జెవు
లను బెట్టక యిట్టులంటి లాలితఫణితిన్.

శా. పిన్నీ! పుల్గును బట్టరాదనుచు నేవేదాంతమోచెప్పి న
న్నున్నొప్పించితి వింతదాక, యెటులూనున్ డెందమానందశాం

తిన్నిత్యంబుగ? నిశ్చల ప్రమదముల్ నిండారు విజ్ఞాన సం
పన్నుం డెందుఁ గృతార్థుఁ డంచు మునుఋషుల్ పల్కంగ నాలింపవో.

ఉ. డెందము కందళించిన సుడిబండనీక విశారద నైజ మహా
త్మ్యం దొలఁగించి, భావసుకుమారత కందిక యుండ, నిర్భరా
నంద మరంద మొల్కు సుమనస్సరసీజములం బ్రమోదతృ
ష్ణం దనియించుచుండు రసజ్ఞానులవృత్తము లాలకింపవో.

శా. తల్లీ! ప్రాణికి నైజతృష్ణలగు సాంద్రంబైన యానంద వాం
ఛల్లీలాదృతిఁ గాని చల్లఁబడ, వుత్సాహ ప్రవాహంబునన్
గల్లోలంబగు నింద్రియంబులు తదేకధ్యాన విన్యస్త భా
వోల్లాసంబును గూర్చు, శాంతిననవోయుం బిమ్మటం బెల్లుగన్.

మ. అవనీమోహనమైనయీపులుఁగుమైయందంబు నానందముల్
మివులన్ జూచియుఁ గేలనూచియు శ్రవోలీలోత్సవంబైనమం
జువచో ధోరణి నాలకించియు, హసించున్ నామనోవల్లి, ప
ల్లవమై, కోరకమై, ప్రసూనమయి లీలాగుచ్ఛమై స్వేచ్ఛగన్.

మ. నునుపుల్ దేఱు మెఱుంగు టెక్కలను నిండుం గౌఁగిటం బట్టి యె
త్తినయుత్సాహము, సోయగంపు మెడవాల్ త్రిప్పాళ్లుగాంక్షిం
[చిచూ
చినయుల్లాసము ప్రాయపుం హొయలమై సింగారమీక్షింపఁబం
బిన సంతోసము చెప్పఁగా నలవియే! పిన్నీ! విచారింపఁగన్

కం. గరువపు నడల నెడంగును
మురిపెపు బంగారు పక్షముల యందంబున్
సురుచిర తారుణ్యాంకిత
తరళంబగు పులుఁగు సొగసుఁదనమును గంటే!

కం. అఱమోడ్పు వెట్టి తెలికను
లరుణిమ వలమెక్క చెక్కుటంచుల స్వేదాం
కురములు దొరయఁగ నొయ్యారపు
సరణి ననుభవింప వలపు సాలదు పిన్నీ!

ఉ. కాటుక రేక పొందికలఁ గానఁగవచ్చెడు గుత్తపుమ్రోవిన్
బాటిలు తీవె మచ్చెలను, బాగుగఁ దీర్చి దిద్దినట్టి లా
లాటిక చంద్రఖండము విలాసము, నాసలు దీఱఁ జూచి యీ
నీటు పులుంగుఁ బోవిడువనేరదు నా మమకార మన్నహో!

సీ. పలుక లేదింక 'రవ్వలురువ్వ' గలమెత్తి
జిలిబిలి పలుకు ముద్దులు నటింప
చిలుక లేదింక, తెప్పలలోనఁ జిగురెత్తు
నగవు వెన్నెలవన్నె సొగసులెసఁగ
మెలఁగ లేదింకఁ గోమలపదంబులు గుల్క
నడక పొందికలయందములు వెలుఁగ
చెలఁగ లేదింక నాటలయాలంతలు వాసి
చనవు మాలిమి తీపిఁ ననువుపడఁగ

గీ. తనివారలేదింక ముద్దాడికొనఁ బ్రియంబు
తీఱలేదింకఁ బెట్టినకోరిక తాను
వదలు వదలు మటంచుఁ బల్కెదవు పిన్ని
ఎటుల నెడఁబాయఁజాలుదు నింతలోనె.

క. అనియిటు లెదురాడెదు నను
విని, యనునయ మొలుకఁ బలికెఁ బిన్నియు మఱలన్
కనికారపు టివచినుకులు
కనుఁగొలఁకుల సుడిఁదొలఁకఁ గద్గదికోక్తిన్.

శా. నా ప్రాణమ్ములు తల్లడిల్లెడిని డెందంబాకులంబయ్యెఁ గ్రీ
డాప్రీతుండవుగాక యీపులుఁగుబిడ్డన్ వేపెదెందాక, తం
డ్రీ! ప్రేమామృతమొల్కు చూపులను దీనింజూచిపోనిమ్ము, బా
లప్రాయమ్మును బాయమిన్ గనులు తేలన్ వైచె సోలింతలన్.

క. తలవాంచి యబలంతలు సూ
పులఁగనఁబడ ఖిన్నభావమునఁ గదలదు నీ
పులుఁగుఁజిన్నది, వలపిం
పులఁ దగిలిన నీదు మనము పొందదు తనివిన్.

క. పసికూనల విసివించిన
ఉసురు మహాఘోరమగుఁగదోయి కుమారా!
వ్యసనంబులఁ దగిలితివి
మిసలవులుం గేలవచ్చె మిడిమేలముగన్?

శా. నేత్రాంతంబులు శోషవోయిన గతిన్ స్విన్నంబులయ్యెన్, దయా
పాత్రం బీ తొలికాన్పు పిట్ట విడిపింపంబోలు నీపాటి కో
పుత్రా! భూతదయాసుధామధురమై పుష్పించు నీచేత మే
మాత్రంబుం జలియింపకే తగిలె హింసారక్తి నింకేమనన్.

మ. ఎపుడో విన్నటులన్ స్మృతిందగులు నోయీ! నాయనా! చిన్నిప్రా
యపు రాచిల్కలఁ బట్టరాదనెడి న్యాయంబున్, విచారింపకీ
యపరాధంబున కేల పాలుబడె దీయజ్ఞాది వేధోండ మా
యపరబ్రహ్మకళామయం బెగద ఛాయాభిన్నమై తోఁచినన్.

మ. కడుపుం దీపినో హాహా! కుమార! యని కేకల్ వెట్టవ్యాసుండు నె
క్కుడు వైరాగ్యమునూని, సర్వసముడై 'కోహ' మ్మటచున్ బరుం
గిడు నాశ్రీశుకుఁ జూచి చెట్టులను రక్తింబిల్చుచున్ దన్మయం
బడరన్ ధన్యములయ్యెనంచు మును నీవాలింపవో పుత్త్రుఁడా!

చం. గొనములలోన భూతదయ కోమలమంచును నొక్కపల్కు, చే
తనము సమస్తవస్తు గుణతత్వమునందును భిన్నకాంతులన్
బెనుపడియుండునంచు మురిపెంబుల గీతములన్ రచించి, మో
హనముగ బాడుచుందువది యంతయు నెందరిగెన్ గుమారుఁడా?

చం. అల నలచక్రవర్తి కలహంసము నాఁచిన యప్పుడామె శీ
తల వచనంబులన్ జదువ తెల్లిరో! బాలయినన్ గరంగు నం
చెలమి పఠించుచుందువది యెట్టుల మాఱెను పుత్రి! యాటపా
టల మమకారమున్ విడ వెడందను బుద్ధి యదెంత గల్గినన్.

మ. కొడుకా! చెప్పినమాటలన్ వినవు నీకుం దోఁచదేమందు, నీ
పడుచుంబుల్గును బట్టినంతటనె యేభాగ్యంబు నీకబ్బె నె
క్కుడు ముద్దాడి వినోదమారసితి సంకోచింపకే వీడుమా!
యుడియాసంబడఁజూడఁగూడదట యేప్రాణంబునేనిన్ భువిన్.

శా. వెన్నుంబోలుగదోయి నీమనసు తీవెన్ వంచి పూల్గోయ లే
వెన్నండైనను బౌద్ధధర్మముల నేమేమో ప్రబోధింతు వీ
వన్నేఁజిన్న వులుంగుఁబట్టికొని ముబ్బాముల్ వడంజేయఁగా
జన్నే? గాదిలిపుత్ర! చెడ్డపనులం జాలింపలేవే యికన్.

గీ. పాలుగారెడు నీపిట్ట ప్రాయమైన
అలసి సొలసి యవస్థల లలిత లలిత
మగుచు గన్పట్టు వగచిన్నలైనగాని
తరుణ కరుణాస్వభావ పాత్రములుగావొ!

చం. కలనయినన్ వికారమును గానక, ప్రాణములెల్ల నీపయిన్
నిలిపి, తదేకనిశ్చలత నిండుమనంబున నిన్నుఁజూచుచున్
మెలఁగెడు పిన్నిమాట చెవినింపగదోయి కుమార! ఇంక నీ
వులుఁగునువీడి నామదికి మోదము శాంతముగొల్పుమియ్యెడన్.

కం. అని పరవశయై కరుణము
తోణకన్ వచియించెనామె, తోడ్తోడన నా
మన మెదియొ వికారపడన్
గనకంబును నెగిరిపోయెఁ గలలో నంతన్.

స్వప్నశాంతి

మ. కలలో ముద్దులుసూపి యొంకనక మేగన్ దాని నెయ్యంపు తీ
పుల కారాటమునంది కుందుహృదయంబున్ శాంతిసేయుందలం
పుల నస్మత్కవితాళుకిన్ బనిచితిన్ భూలోక మీక్షించి యొం
డులనేనిన్ గనకంబుబిల్చికొనుచున్ దో తెంచునన్ భ్రాంతితోన్.

ధ్యానిబుద్ధప్రతిమ

మ. బహుళాధ్యాత్మిక దివ్యసత్వసుషమావ్యాకీర్ణతన్ దృక్సరో
రుహపాళీద్వితయంబుయోగనియమారూఢస్థితిన్ మూసి; దు
స్సహబాహ్యస్ఖలిత ప్రపంచదురవస్థా దూరసంసిద్ధికై
యహహా! చూచెదెయాత్మబోధన నిరీక్షాపేక్ష శిక్షావిధిన్.

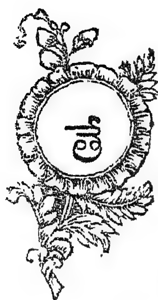
మ. బయలన్ గాంచినఁగాననయ్యెదుజరాభారవ్యథాదుస్సహా
ర్తియుతక్షోభలటంచు నెంచి పటువక్రీభూత దుష్కాలసం
చయ సంచార వికార మారసి, యపస్మారక్రియావృత్తి రో
సియె, నేత్రింబులుమూసితే! హృదయవంశీగాన మాలింపగన్.

మ. సమసెన్ బ్రాచ్యమహత్వతత్వము, కళాచాతుర్యముల్
మాసె, వా
సె మహాధర్మయుత ప్రశస్తమతముల్, జీర్ణించెసౌందర్యభా
వము, క్షీణించె స్వధర్మగౌరవము, తీవ్రింబై పరాచారదా
స్యము రాణించెను భారతీయుల యవస్థన్ జూడలేనంచు నే
త్రములన్ మోడ్చిహృదంతరంగమున స్వారాజ్యంబునీక్షించెదే!

మ. నటనంబాడెడు నెమ్మొగంబున చిదానంద ప్రభాలక్ష్మిసం
ఘటితధ్యానవిలాసమూర్తి హృదయాకాశంబునన్ వెల్గు బ్ర
స్ఫుటవిజ్ఞాన కళాంకురస్తబకితజ్యోతిః ప్రకాశంబు ము
చ్చటగా జూపెడు సాధుమాగ్ధ్యగుణగుచ్ఛప్రాతమా! గౌతమా.

ఉ. ఆసలఁబోనడంచి విషయాదిశరీరసుఖంబులన్ నిరా
యాసమునన్ ద్యజించి పరమార్థమెఱుంగమనంబలంచి, వి
శ్వాసమునించి సర్వసమభావము నెంచి, విశుద్ధతన్మయా
భ్యాసముఁ బెంచి, దివ్యపరమావధిఁజూపెడునీదుమూర్తియున్.

కవిత

తోట లయిన పుణ్యారణ్య ♦ వాటికలను
బుట్టితి సుషఃకుమారి తోఁ ♦ బుట్టుగాఁగ

* * * *

అంద మెగఁబోయు లావణ్య ♦ మాహరించి
తపసినం బసియాడు జీ ♦ వనము త్రావి
పెరిగితిని నిత్యకోమల ♦ స్ఫురణలడర
ఇగురుటాకు నెలల పచ్చి ♦ యెండలందు

* * * *

గ్రీష్మమానసవేణికలఁ దే ♦ టినజలాల
స్నానమాడి శిరోజ గు ♦ చ్ఛములు కడిగి

* * * *

నింగి బాలెంతనడికట్టు ♦ కొంగులనఁగ
జాఱు నతసీపయోద ప్ర ♦ సన్న రేఖ
లందికొని లాగి చీరెగా ♦ నందగించి

* * * *

క్షాళితవిశాల విశ్వరం ♦ గంబునందు
నిండువెన్నెల తెలిచాంది ♦ నీలుగట్టి
మొలక పచ్చని మ్రుగ్గులు ♦ పుడమిఁదీర్చి
శారదోత్సవ భోగమ్ము ♦ నలిపి దనిసి

పచ్చిముత్యాల వాయనాల్ ◆ పంచిపెట్టు
ఉదయసతి కాకుఁబచ్చప ◆ య్యెదలుసాచి

* * * *

పత్త్రి వస్త్రాపహరణపా ◆ పంబుకతనఁ
జిన్నవోయిన కొమ్మల ◆ సిగలమీఁద
ఋతుహితస్నాన శోభన ◆ మెదుగ నరసి

* * * *

తడిసితడియుని నాజూకు ◆ త్రాళ్ళవలల
భావశుకములు బందాలు ◆ పడ రచించి
ప్రాణిలోకమ్ము నానంద ◆ పథవిలీన
మహా దనంతసౌందర్య సా ◆ మ్రాజ్యమునకుఁ
బెనువలపుఁగొన నారాట ◆ పెట్టుచుంటి,
చిక్కిన శకుంతములకు స ◆ చిత్రమయిన
అమలవాగర్ఘకేళీర ◆ హాస్యమధువు
నామెతలుపెట్టి సాకితి ◆ ప్రేమవిరియ

* * * *

నాదుసౌందర్య విభవము, ◆ నాదురేఖ,
నాదుకన్నె సింగారంబు, ◆ నాదుచేష్ట,
నాదునడకల పోడిమి, ◆ నాదుగీతి,
సుమధురంబైన పూజాప్ర ◆ సూనమట్లు
అస్ఖలితమైన కన్నె సో ◆ యగముచాయ
శనులఁబూజించి మనసులో ◆ గారవించి

వాణిఁద్రావుచునుండి ర ♦ రీణభక్తి
పరిపరివిధాల శోభాత ♦ పస్విజనులు

*   *   *   *

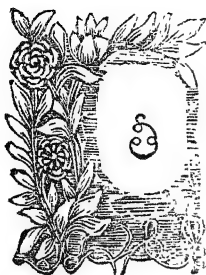
బాలపుష్పము నంటిన ♦ పాపమనుచు,
ముగుదవలె రేఁకు జెఱుఁగుల ♦ మూసికొనిన
మధుర తారుణ్య మర్చనా ♦ మాత్రమనుచు,
అడుగుసోకినకడనెల్ల ♦ నణువులణువు
లగుచు ప్రాణకళలు రాలు ♦ నందమొంచి
కొలుచుచుండిరి భావవి ♦ హ్వాలులుమున్ను

*   *   *   *

నిత్యకౌమార తరుణాభి ♦ జాత్యనగుచు
నింత స్పర్శాకలంకము ♦ నేనియెఱుఁగ.

ఆచారక్షయము

౧

తీరు తీరుల నలం ♦ కారముల్ ముగ్గులఁ
జిత్రించు మవ్వంపుఁ ♦ జేతిమేల్మి
పూసలతో బొమ్మ ♦ పోసిన యట్లు చ
క్కని కుట్టుపను లల్లు ♦ కౌశలంబు
కైవారములు లేక ♦ యే వలయము లష్ట
దళరేఖల నమర్చు ♦ కలికితనము
పాడేటి రాటాల ♦ పాలు దీసినరీతి
సన్నదారముఁ దీయు ♦ జాణతనము

గీ. తెనుఁగునాఁటి కులస్త్రీల ♦ దినదినంబు
సన్నసన్నగ నణఁగారి ♦ చచ్చుచున్న
వకట! ఈగృహజీవ దీ ♦ పికలు నిలువ
స్నేహనిధికి భిక్షాటన ♦ సేయరేమొ!

౨

సీ. ఏడాది పొడుగున ♦ నింతతీరిక లేక
చేలలోఁ గష్టించు ♦ సేద్యకాండ్ర
పెద్దపురాణాల ♦ విన నోచుకొనక యూ
రికి దూరులగు దుగ ♦ దృష్టజనుల

ఉప్పు కల్లుకుఁ గూడ ♦ నోడ లమ్మవలసిన
ఆధార శూన్యులౌ ♦ అనదవాంధ్ర
ఇంటిబానిసచాకి ♦ రే సర్వమని తూర్పు
పడమర లెఱుగని ♦ పల్లెసతుల

గీ. ఎవ్వఁడింక తాంబూల వా ♦ యించుకొనుచు
దరిసి నడుపు ప్రజాహ్లాద ♦ తంత్ర మెపుడు?
అన్నకాటక మటులుండ ♦ నావహించె
భూమి నానంద దుర్భిక్ష ♦ మును సఖుండ!

3

సీ. వినువారి కన్నీరు ♦ వినువాకగా బొంగ
సీతమ్మ కష్టాలు ♦ సెప్పిసెప్పి
వెఱ్ఱిగొల్లడు గూడ ♦ నుఱ్ఱూతలూగంగ
వీధిభాగవతాలు ♦ వేసివేసి
ముసలివాండ్రును మీస ♦ ములుత్రిప్పి కాకెక్క
వీరబొబ్బిలికథల్ ♦ వినిచి వినిచి
ఆబాలగోపాల ♦ మావేశమున త్రుళ్ళ
పల్నాటియుద్ధాలు ♦ పాడిపాడి

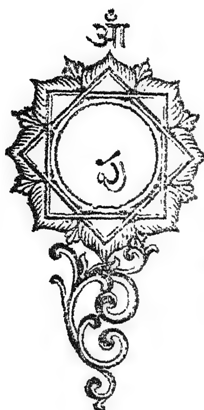
గీ. పల్లెపల్లెల ప్రాణము ♦ పచ్చగిల్ల
జాతిసుఖము పోషించితి ♦ సర్వకాల
మెచ్చుల నురింగిపోతివో ♦ బిచ్చకాఁడ
కవివి పాటకుఁడవు నీవె ♦ గావె సఖుఁడ!

౪

సీ॥ బువ్వమ్ముబంతులఁ ♦ గవ్వించి వయసుకా
  వరముబ్బ పడుచులు ♦ పాడశేరు
గొబ్బితట్టెడువేళఁ ♦ గూడ కన్నెనెలంత
  లరమరలే కాడ ♦ మఱచినారు
తద్దెవండుగల పై ♦ తముయాల లూగుట
  మోటుగా మగువలు ♦ మూసినారు
రుక్మిణిమొదలుగా ♦ రుచిగొన్న బొమ్మల
  పెండ్లిండ్లు బాలలు ♦ విడచినారు

గీ. ఏ నిరపరాధమగు క్రీడ ♦ లింతవఱకు
జాతిముఖకళలనదగు ♦ చానలందుఁ
బెంచె సౌందర్యసుఖరుచి ♦ సంచయమ్ము
నా శుభము లస్తమించెడు ♦ నరయరేమొ?

ఒకమాట

౧

పుస్తకము హస్తభూషణంబుగ ధరించి
నడతువు వీవీధి నెవఁడవో పడుచువాఁడ!
మృదులముఖియు, నర్థోన్మత్తహృదయుఁడైన
ఈ పరవశగాయనిఁబిల్తు రేమి పేర?

౨

పంకబద్ధములయి దిగఁబడెడు త్రోవ
లందుఁ గాల్పైకలింపలే కలసి సొలసి
పోవు పాడియావులు తలంపునకుఁ దెచ్చు
భావగర్భనిర్భరములౌ పద్యగతుల.

౩

వృత్తమున నిగ్గుచేవ లూహించి గొప్ప
గండ్రగొడ్డండ్ర నఱకేటి కాష్ఠపతులు
స్మృతికిఁదెత్తు రయోమయశ్లేష కుటిల
కవచములు చీల్చు గూఢవ్యాఖ్యానములను.

౪

హరితశాటీకషణ మనోహరనితంబ
యయి ధరణి మేఘదౌత్యము నాదరించు

అమృతరసవతులై యొప్పె నఖిల వికసి
తార్ద్రసుమములు బాలెంతరాండ్రపోల్కి.

౫

పచ్చగిలిన వసుంధరాభాగ్యసీమ
నెల్లయెడలఁ గన్విందుగా నుల్లసిలుచు
పసుపుబూసిన ముత్తైదువల మొగాల
ననుకరించి గుమ్మడిపూవు లందమయ్యె.

౬

కలికితీగెలఁ బ్రణయముఁ జిలుకరించి
శ్రావణవనస్పతులు పచ్చిరసికులైరి
ఱెక్కలెత్తని బాలశారికలుగూడ
నీడముఖముల గుసగుస లాడదొడగె.

౭

కం. పలికించిన పలుకఁ డికేఁడు
నలినేక్షణ! తెనుఁగుమీఁజినాఁడేమొ సుకీ
తలసుభగంబుగ నాతోఁ
బలుకుము నీవైన చెఱుకుపాలొలుకంగన్.

౮

గీ. మేళవించిన తీఁగెలమీఁద మీటి
యీ జగన్ముగ్ధపదము వాయింతొ? లేక

సఖుఁడు బెజ్జాలువేసి సాజంపు విరతు
లూదుగదీర్చిన వేణు వూఁదెదవొ? చెలియ!

౯

గీ. శ్రుతికిఁ జెవులొప్పగించి రుచు లుదయించు
స్వరకలాపమ్ములను మదిఁగా వశముఁజేసి
బాహువులు సాచువాఁడ నీప్రణయసుఖసు
గంధబంధుర మగుభావబంధమునకు.

౧౦

గీ. చనవులు, విలాసములు, మనోజ్ఞములు నయిన
భవదమృతరాగభోగబాంధవము లతివ!
నాకుఁ బొడగట్టుచున్న వింత యెడముండి
నను నతిస్పష్టముగ దర్పణమునఁ బోలె.

౧౧

గీ. పెదవికదలించి పలికిన పొదలపొంత
కదలుచున్నవి నవ్వులింకను శుభాంగి!
త్రెంచిపోసిన ముత్యాలతీరుఁదోప
సూత్రమెందుఁ బాఁజేసితో చూపవమ్మ!

రాధ పిలుపు

డునాళ్ళాయెరా మువ్వగోపాల
నినుజూడ కేనింక నిలువజాలనుర!

* * * *

కనులలో మెదిలేవు కనకగోపాల
నీచక్కదనమెందు దాచుకోగలవు,
చాటుగా నిలుచుండి పాటబాడేవు,
మరుగున తలవంచి మాటలాడేవు,
ముసుగులో నేమిటో ముచ్చటాడేవు,
తెరలోను రాగాలు తీసేవు కృష్ణ!

* * * *

మురళివాయించరా వరహాలకృష్ణ!
నీజాడలను బట్టుకోఁజాలుదేను
గజ్జెలందెలు మ్రోయ కదపరా కాలు,
నీగుట్టుమట్టెల్ల నే నెఱుంగుదును,

* * * *

నెమిలికుచ్చుతురాయి నిగనిగలాడి
నిను బట్టియిచ్చునంచును తీసినావె?
నీచుట్టుపచ్చగా పూచేనటంచు
బంగారు శాలువాపాతేసినావె?

ఎంతసేపాయెరా యీవనాంతమున
నీకోసమొంటిగా ప్రాకులాడితిని,
ఎందెందు వెదకినా యీబృందయందు
నీవన్నలే కానరావేల కృష్ణ!

* * * *

పొదలలో పూవువై పోయినావేమొ?
ఆలలో దూడవై యరిగినావేమొ?
తమ్ములతీయగా ద్రవియించితేమొ?
కలికివేణువుతోడ కరిగినావేమొ?

* * * *

నిన్నెందుజూతురా చిన్నారికృష్ణ!
ఏమూలవెదికేదిరా మోహనాంగ!

* * * *

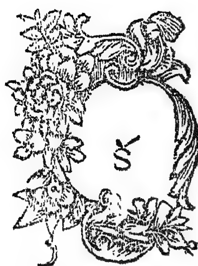
వెన్నదొంగిలి కానిపింపకున్నావా?
చీరలెత్తుకపోయి దూరమైనావా?
తరుణులే నిను దారి తప్పించినారొ?
మధురలో పౌరులే మఱపించినారొ?

* * * *

ఏమిసేయుదునురా నాముద్దుకృష్ణ!
నినుజూడకేనింక నిలువజాలనుర

రాధను వేధింపరాదురా కృష్ణ
రాధపై కోపింప రాదురా కృష్ణ!
పిలిచిముద్దీయరా ప్రేమాలపించె
కలిసి క్రీడింపరా కళ్యాణకళిక!

తిలకము

౧

కలిమికన్నియ కలికినుదుటను
కళలుచిమ్ము కనకతిలకమ!
వలపుకృష్ణుని వయసుతేనెకు
పాత్రమయ్యేతిలకమా!

౨

పార్వతీసతి ఫాలతలమున
గర్వరాగముఁ గ్రక్కుతిలకమ!
ధూర్వహుండగు ధూర్జటికి ధృతి
దూలఁద్రోసినతిలకమా!

౩

పసుపుపడతుక పసుపునొసటను
మొలకజీవము లొలుకుతిలకమ!
కలిసిబ్రహ్మను కంఠమొత్తగ
కౌగిలించిన తిలకమా!

౪

రచ్చకీడిచి రమణిద్రౌపది
కుచ్చెలలుకొని కోకలూడ్చిన
చిచ్చువలె నాచెలువమొగమున
విచ్చుమరడిన తిలకమా!

౫

నరకుపైఁబడి కఱకుకోలల
సరకుసేయక సాహసముతో
నరకసాగిన నాటిసత్యా
ననమునంటిన తిలకమా!

౬

వెడదకత్తులు వేటలాడే
కడిదిఘోరపు కదనసీమల
తడిసివీరుల పడుచునెత్తుట
ధన్యమయ్యె తిలకమా!

౭

పరిమళమ్ములు పంతమాడగ
పరువపుంజిగి పైకిపొంగే
సరసకాముక శయనగృహముల
చక్కఁబెట్టే తిలకమా!

౮

సిగ్గువలదని చెంపలేయఁగ
భగ్గుభగ్గని వచ్చివలపును
బిగ్గనిలిపే పెండ్లికూతురు
నిగ్గులేలే తిలకమా!

౯

ఇనుపసంకెల తేసిత్రోసిన
వనజముఖి దేవకిలలాటము
నెవసి కంసుని హృదయఫలకము
మొనపగిల్చిన తిలకమా!

రామలింగారెడ్డి

శా. పిండీపిండని పాడియాఁబొదుఁగుర్లన్ బింబింప కాదంబినీ
కాండం, బుర్వరపచ్చకోకలను సింగారింప నీవేళ పూ
దండల్ దక్కను ద్వారబంధముల సంధానించి పేర్మిమోదయా
ఖండస్వాగతమిత్తు రాంధ్రు లనురాగస్ఫూర్తి రెడ్డ్యగ్రణీ!

శా. ఆజన్మార్గొమ్మగమీఁక దిగ్విజయకన్యాకంచుకంబా కుసుం
బాజెండా నెగగట్టి, వాఙ్మయసరోమాధ్వీపిపాసారతిన్
మోజుల్ మీరగ మాయనుంగు తెనుగుంబూదోటఁ బోషించి రే
రాజుల్, తత్ప్రతిభాంక రెడ్డికులధీరప్రాచురీచ్ఛాయనీ
తేజోరూపమునందుఁ జూచెదము ప్రీతిన్ రామలింగాగ్రణీ!

సీ. తొడిమయుఁ బూవు న ♦ దుకుపొందికలుసూపు
పదభావముల కొక్క ♦ పాన్పమర్చి
విడెపువన్నియ పెద ♦ వి మెఱుంగలదినట్ల
లంకారముల నర్థ ♦ లక్ష్మినేలి
లతికనికుంజవ ♦ లయమల్లినరీతిఁ
గథకు తెంపులు లేని ♦ గమకమిచ్చి
కలహంస కొలనియా ♦ లలఁ బ్రోదిగొనుభంగి
నుడుల కొయ్యారంపు ♦ నడలునేర్పి

గీ. రసికు రుచిరోపగూహన ♦ ప్రమదమొకట
వీరునిజభుజాస్ఫాలనో ♦ ద్వేగమొకట

ప్రకృతి తనవశమైనట్లు ♦ ప్రతిభతోడ
భారతమ్మేలె నేకవి ♦ బ్రహ్మమౌళి.

చ. అతని తెనుంగుతీపులర ♦ హాస్యములన్ గ్రహియించితత్ప్రభా
యుతజయలేఖినీముఖ ని ♦ రంకుశ పాలిత భారతీకళా
న్వితరసరేఖ రాగిలిన ♦ నేర్పరివంచు, త్వదీయ భావలా
లితవిలసద్విపంచిఁ గది ♦ లింతుము నేఁడు కుతూహలంబునన్.

సీ. చవిఁజూచితి స్వతంత్ర ♦ చైతన్యభావనా
మాంసలాంగలకవి ♦ హంససూక్తి
పాటించితివి స్వైర ♦ భావభోగరిరంస
నెసఁగుపరాసుల ♦ రసికలిప్స
క్రీడించితివి వార్ధి ♦ పేడెత్తు సూరన
సుకవివాగ్దోహద ♦ శోభనమున
వెలయించితివి కండ ♦ గల తెనుంగునఁ గావ్య
తత్వమానందసూ ♦ త్రముల సరణి

గీ. నేఁడు నీకన్న నీయాధు ♦ నికమహాంధ్ర
వాఙ్మయమునడిపింప నె ♦ వ్వఁడు సమర్థు
డెలమి నీకంకణము ధరి ♦ యించి ముందు
త్రోవదీయుము రామలిం ♦ గావతంస!

కలియుగార్జునుడు

(శ్రీ గుండవరపు అప్పారావుగారు.)

ఉ॥ కూరిమి నీరదంపతుల ♦ కున్ జనియించిన భారతీయు, లా
చారతపోధురీణులయి ♦ సాధనఁ జేసి గడించి రేద్విష
ద్దారణదారుణంబయిన ♦ ధర్మధనుస్సు, తదీయ తేజ మిం
పారఁగ గాచు మా కలియు ♦ గార్జును నప్పయధన్వి నెన్నెదన్.

సీ. విన్నాము కడుపులో ♦ నున్న కండలు కద
లంగ భారత రణ ♦ రంగచరిత
చెవియొగ్గినాము, పు ♦ చ్చినశల్యములు పొంప
గింప రామాదుల ♦ యుంపకోఁత
ఆలించితిమి గుండె ♦ లదరఁ బల్నాటి వీ
రుల గండ్రగొడ్డండ్ర ♦ రోషపదము,
అవధరించితిమి క ♦ న్గవ వేడిమెఱుపెక్క
రాజపుత్రుల యల్లె ♦ త్రాళ్లమ్రోఁత
గీ. భావమున; నంతెకాని మా ♦ పాపవశతఁ
జూచినది లేదు, చూడగా ♦ నోచలేదు
నేటికి ధనుస్సునెత్తి సం ♦ ధించినావు
మా యదృష్టంబిదియె అప్ప ♦ రాయధన్వి!

ఉ. వ్రాసినవ్యాసవాక్యముల ♦ భావభరంబెఱుఁగంగలేని వ
న్నాసుల, మిట్టిమీసమగలి ♦ నమ్మననుం దగువీరగౌరవో
ల్లాసము నెట్టుసల్పఁగఁగ ♦ లారము, మాటలులేనిమాదు వి
శ్వాసమె వచ్చెక ప్రభుని ♦ వాళిగ గైకొను మప్పరాణ్మణీ!

సీ. వల్లెఁజెప్పిన వేద ♦ పన్నాలువర్జించి
బాణదేశికుఁడైన ♦ ద్రోణుశక్తి
మంత్రోదకముల ని ♦ ర్మలమైనచేదోయి
రక్తాంజలిడిన భా ♦ ర్గవిసుదీక్ష
అమృతతేజోభూత ♦ మయిన గంటమువీడి
కత్తిదాలిచిన తి ♦ క్కనయశస్సు
గోఁచీవదల్చి కం ♦ గులవీరకాశెఁ గ
ట్టిన యసపోత ఘ ♦ రుని తపస్సు

గీ. బ్రాహ్మణుఁడవయి ధనువుఁ జే ♦ పట్టినట్టి
నీభుజాయుగళీపీఠి ♦ నిలుచుఁగాత
ఆంధ్రలోకద్రోణాచార్యుఁ ♦ డనెడికీర్తి
మోయుదువుగాత, శ్రీయుస్స ♦ రాయధన్వి!

శుద్ధ సూచిక

పేజీ.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
౬	౫	చదిరికలం	చంద్రికలం
౯	౬	మణీ	మాణిక
౧౮	౧౦	హాదమును	హ్లాదమును
,,	౧౬	యొడ్డెక్కితివి	యొడ్డెక్కితిని
౨౦	౨	రేఁవు	రేవు
౨౧	౧౪	సుకవికిస్వాధీన	సుకవి కస్వాధీన
౨౯	౫	మధుసాతము	మధుపాతము
౩౦	౧	సిగలో	సిగలలో
౩౩	౬	చెవ	చేవ
౩౭	౧౬	ధవళిమమని	ధవళిమ యని
౪౪	౧౫	వేలెత్తి	వ్రేలెత్తి
౫౦	౮	వెచి	వేచి
౫౪	౨౨	సరి	పడి
౫౫	౨	కెమ్మెర	తెమ్మెర
,,	౯	లోవువారు	బోవువారు
౫౭	౧౦	ఎవతవు	ఎవతెవు
౫౯	౯	భుజించు	భుజియించు
౬౨	౫	చెలి	తెలి
౬౬	౧౦	నిచ్చి	విచ్చి
౬౯	౧౧	సంతాప్రిణభరము	సంప్రీణనమూర్తి
,,	౧౯	జితించి	జతించి
౭౧	౧౨	పారెడు	పంచెడు
౭౩	౯	వులం......వా	లంను నిక నేటిగానక భలో
౭౫	౧	తెలిమద్దు	నునుమద్ది
౭౬	౮	పాలిచిన	మలిచిన
౭౭	౧౬	నారళ్య	సారళ్య
౭౯	౧౦	నానందమూ	నానందమూల్
౯౦	౧౦	క్రీడాధీ్రతుండ	క్రీడాప్రీతుండ
,,	౧౧	తంప్రీ	తండ్రీ